МІЖНАРОДНЫ КАМІТЭТ ПА РАССЛЕДАВАННІ КАТАВАННЯЎ У БЕЛАРУСІ

Кастрычніцкі РУУС Мінска. Катаванні затрыманых 7-13 жніўня 2020 года

Грамадскае расследаванне

© Міжнародны камітэт па расследаванні катаванняў у Беларусі, 2026

ЗМЕСТ

Метадалогія 4

Кастрычніцкі РУУС Мінска: «Свабоды вам захацелася? Зараз вы ўбачыце, якая вам тут будзе свабода!» 6

Храналогія катаванняў затрыманых 7–13 жніўня 2020 года 12

7 жніўня 2020 года 12

8 жніўня 2020 года 13

14:00–20:00 14

20:00–24:00 16

9 жніўня 2020 года 16

16:00–24:00 16

10 жніўня 2020 года 17

00:00–08:00 18

04:00–08:00 23

08:00–16:00 25

16:00–24:00 28

11 жніўня 2020 года 35

00:00–16:00 35

16:00–24:00 40

12 жніўня 2020 года 41

00:00–16:00 41

16:00–24:00 44

13 жніўня 2020 года 46

00:00–04:00 46

08:00–12:00 50

Наступствы: траўмы і пашкоджанні ў затрыманых 51

Асобы, адказныя за катаванні затрыманых у Кастрычніцкім РУУС Мінска 60

Прававая кваліфікацыя дзеянняў супрацоўнікаў сілавых органаў Беларусі 66

СКАРОТЫ Ў ДАКУМЕНЦЕ

Аўтазак — аўтамабіль для перавозкі затрыманых/зняволеных;

БХМД — бальніца хуткай медыцынскай дапамогі;

ДПС — дарожна-патрульная служба;

ІЧУ — ізалятар часовага ўтрымання;

ІСН — Інспекцыя па справах няпоўнагадовых;

КаАП РБ — Кодэкс Рэспублікі Беларусь аб адміністрацыйных правапарушэннях;

КПЗ — камера папярэдняга зняволення;

АДС — аператыўна-дзяжурная служба;

АМАП — атрад міліцыі асаблівага прызначэння;

ААПП — аддзел аховы правапарадку і прафілактыкі правапарушэнняў па масавых мерапрыемствах;

РУУС — раённае ўпраўленне ўнутраных спраў;

ППС — патрульна-паставая служба міліцыі;

КВІ — крымінальна-выканаўчая інспекцыя;

КК РБ — Крымінальны кодэкс Рэспублікі Беларусь;

ЦІП — цэнтр ізаляцыі правапарушальнікаў.

МЕТАДАЛОГІЯ

Гэты дакумент уяўляе сабой дакументальнае сведчанне злачынстваў супраць чалавечнасці, здзейсненых рэжымам пасля выбараў прэзідэнта Рэспублікі Беларусь у жніўні 2020 года. *Міжнародны камітэт па расследаванні катаванняў у Беларусі*, выконваючы сваю задачу па выяўленні выпадкаў катаванняў і жорсткага абыходжання, праводзіць грамадскае расследаванне таго, што адбываецца ў Раённым упраўленні ўнутраных спраў Кастрычніцкага раёна Мінска з 7 па 13 жніўня 2020 года.

Гэты дакумент стаіць у адным шэрагу з шэрагам расследаванняў выпадкаў масавых катаванняў і жорсткага абыходжання ў раённых упраўленнях унутраных спраў горада Мінска пасля выбараў прэзідэнта Беларусі ў 2020 годзе. Эксперты камітэта раней прааналізавалі, што адбывалася ў *Фрунзенскім*[1], *Савецкім*[2] і *Цэнтральным*[3], *Маскоўскім*[4] і *Партызанскім*[5]

---

1 Грамадскае расследаванне: катаванні затрыманых у жніўні 2020-га ў Фрунзенскім РУУС Мінска. https://torturesbelarus2020.org/ru/belarus-prestuplen%D0%B8 e-prot%D0%B8 v-chelovechnost%D0%B8/ (RU);
Public investigation: torture of detainees in August 2020 in the Frunzensky police department of Minsk. https://torturesbelarus2020.org/en/belarus-zlachynstva-supracz-lyudskasczi/ (Eng);

2 Грамадскае расследаванне катаванняў у Савецкім РУУС 9–13 жніўня 2020 года. «Давай, давай, забівай! Вы што, забыліся, у якой краіне жывяце?»; https://torturesbelarus2020.org/ru/davaj-davaj-zabivaj-vy-shto-zabylisya-u-yakojkraine-zhyvyacze/ (RU);
Public Inquiry into Torture at the Sovetskoye RUVD on August 9–13, 2020 GO, GO, KILL'EM ALL! HAVE YOU FORGOTTEN WHAT COUNTRY YOU LIVE IN? https://torturesbelarus2020.org/en/go-go-killem-all-have-you-forgotten-what-country-you-live-in/ (Eng);

3 «Вы здохнеце тут». Вязні Акрэсціна сведчаць. Грамадскае расследаванне. https://torturesbelarus2020.org/ru/vy-sdohnete-zdes/ (RU);
«YOU WILL DIE HERE». Testimonies of the Prisoners of Akrestina. Public investigation of cases of mass torture in the Center for isolation of offenders in the city of Minsk on August 9–14, 2020 https://torturesbelarus2020.org/en/vy-sdohnete-zdes/ (Eng);

4 Маскоўскі РУУС Мінска. Катаванні затрыманых 9–13 жніўня 2020 года. Грамадскае расследаванне. https://torturesbelarus2020.org/ru/moskovskoe_ruvd/ (RU);

5 Партызанскі РУУС Мінска. 8–13 жніўня 2020 года. «На калені, гніды! Я б іх прама тут расстраляў». Грамадскае расследаванне. https://torturesbelarus2020.org/part_8_13_08_2020_ru/ (RU);

РУУС Мінска, куды, разам з *Цэнтрам ізаляцыі правапарушальнікаў* (ЦІП) на Акрэсціна[6] і іншымі аддзяленнямі міліцыі дастаўлялі затрыманых 8–13 жніўня 2020 года.

Для мэтаў дадзенага расследавання аўтары дакумента старанна вывучылі 52 індывідуальныя інтэрв'ю з людзьмі, якія былі затрыманыя ў горадзе і дастаўленыя сілавікамі ў Кастрычніцкі РУУС. Храналагічныя апісанні кожнага дня знаходжання ў РУУС складзеныя на падставе вывучаных інтэрв'ю. Некаторыя часавыя прабелы ў дакуменце тлумачацца адсутнасцю інфармацыі. Эксперты аналізавалі толькі наяўныя ў іх распараджэнні дадзеныя. Таксама былі старанна прааналізаваныя нададзеныя пацярпелымі фотаздымкі траўмаў і іх медыцынскія дакументы (56 старонак).

Дадзены дакумент уключае ў сябе раздзел **Наступствы: траўмы і пашкоджанні ў затрыманых**, які аналізуе фізічныя і псіхалагічныя наступствы ў затрыманых пасля знаходжання ў Кастрычніцкім РУУС Мінска.

Раздзел **Асобы, адказныя за катаванні затрыманых у Кастрычніцкім РУУС Мінска**, змяшчае спіс службовых асобаў краіны і кіраўніцтва РУУС, па чыіх загадах здзяйсняўся гвалт да затрыманых.

Раздзел **Прававая кваліфікацыя дзеянняў супрацоўнікаў сілавых органаў Беларусі** аналізуе дзеянні сілавікоў Кастрычніцкага РУУС Мінска ў адпаведнасці з нацыянальнымі нормамі і стандартамі міжнароднага права.

Дакумент змяшчае аналіз інфармацыі, атрыманай з базаў дадзеных Міжнароднага камітэта па расследаванні катаванняў у Беларусі, партнёрскіх арганізацый (Праваабарончы цэнтр «Вясна» і «КіберПартызаны»), інфармацыі з адкрытых крыніцаў, сацыяльных сетак, Telegram-каналаў і сведчанняў пацярпелых.

Усе персанальныя дадзеныя і іншыя дакументы ёсць у *Міжнароднага камітэта па расследаванні катаванняў у Беларусі*, аднак у мэтах гарантавання бяспекі нашых крыніцаў і пацярпелых іх персанальныя дадзеныя ў гэтым расследаванні не разгалошваюцца.

---

6 Цэнтральны РУУС Мінска. Катаванні затрыманых 9–13 жніўня 2020 года. Грамадскае расследаванне. https://torturesbelarus2020.org/wp-content/uploads/2024/02/report_centr_ruvd_ru-2.pdf (RU).

Кастрычніцкі РУУС Мінска: «Свабоды вам захацелася? Зараз вы ўбачыце, якая вам тут будзе свабода!»

«Гэта было ў Кастрычніцкім РУУС, як аказалася. Там было вельмі шмат людзей у форме. Яны паставілі [нас] на калені. Паставілі ля сцяны і некаторых білі. Вельмі моцна некаторых білі».

Са сведчанняў пацярпелага

У жніўні 2020 года Кастрычніцкі РУУС Мінска, як і іншыя органы ўнутраных спраў Беларусі, актыўна ўдзельнічаў у прыцісненні масавых пратэстаў, якія выбухнулі пасля прэзідэнцкіх выбараў 9 жніўня.

Фота: Кастрычніцкі РУУС г. Мінска, вул. Фабрыцыуса, 26. Крыніца: Яндэкс карты.

У Кастрычніцкі РУУС затрыманых грамадзянаў пачалі прывозіць ужо 7 жніўня пасля маршу раварыстаў, які прайшоў у гэты дзень. Упраўленне папаўнялася затрыманымі кожны наступны дзень, з 8 па 13 жніўня, дасягнуўшы свайго піку 10 жніўня. Людзей звозілі з усяго горада. У тым ліку тых, каго затрымлівалі ля Стэлы «Мінск — горад-герой» на праспекце

Пераможцаў, праспекце Незалежнасці, вуліцах Гарэцкага і Шаранговіча ў мікрараёне «Сухарава», паблізу станцый метро «Пушкінская», «Кунцаўшчына» і «Каменная Горка», а таксама каля «Белай Вежы» (пр. Машэрава, 17) і ў раёне універмага «Беларусь» у Заводскім раёне, якія знаходзяцца ў супрацьлеглых канцах горада. Большасць з гэтых лакацый не адносілася да тэрыторыі абслугоўвання Кастрычніцкага РУУС.

> *«І потым у камеры, калі я сядзеў, калі людзі распавядалі, хто як патрапіў, у мяне было выразнае адчуванне, што большасць — гэта выпадковыя людзі, звычайныя разявакі, якія ледзь не па шаурму ішлі. І было незразумела, чаму іх затрымлівалі. Было такое пачуццё, што далі загад набраць нейкую колькасць людзей, і яны бяруць усіх запар».*

Сярод затрыманых былі людзі розных узростаў — ад няпоўнагадовых (14 гадоў) і маладых людзей, якія ледзь дасягнулі паўналецця, да мужчынаў старэйшага ўзросту (каля 60 гадоў). Некалькі затрыманых няпоўнагадовых пасля прыезду бацькоў адпусцілі — яны зведалі гвалт у аўтазаках падчас транспартавання ў РУУС. Дзяўчат пасля рэгістрацыі звестак таксама адпусцілі. Сярод затрыманых у Кастрычніцкім РУУС былі замежныя грамадзяне — Расійскай Федэрацыі і Польшчы. Каля чатырох замежных журналістаў з акрэдытацыяй утрымліваліся ў РУУС больш за тры гадзіны, у іх канфіскавалі ўсю тэхніку і мабільныя тэлефоны. Журналістку БелаПАН Таццяну Каравенкаву звезлі з РУУС на хуткай дапамозе.

Паводле сведчанняў апытаных, супрацоўнікі АМАПа ўжывалі вельмі жорсткія метады затрымання, якія суправаджаліся збіццём дубінкамі і масавымі прыніжэннямі ў аўтазаках. З-за гвалту падчас транспартавання, людзі прыязджалі ў РУУС у вельмі моцным псіхалагічным стрэсе, збітыя і акрываўленыя, з пераломамі рэбраў, рук і ног, траўмамі твару і галавы.

Усіх дастаўленых у Кастрычніцкі РУУС першапачаткова ставілі ля сцяны ў двары, загадвалі класціся на асфальт тварам уніз, пасля чаго пачыналі працэдуру рэгістрацыі затрыманых. У такім стане людзі знаходзіліся каля гадзіны, пасля чаго іх заводзілі ў будынак.

Затрыманых праганялі ў памяшканне па лесвіцы, на якой падчас руху супрацоўнікі АМАПа і, магчыма, супрацоўнікі РУУС жорстка збівалі іх дубінкамі.

> *«І на кожным вугле лесвіцы стаяў адзін з людзей у чорным з надпісам АМАП на грудзях. І яны білі ўсіх людзей, якія праходзілі міма, нагамі, дубінкамі, вось гэтым вось усім. Зноў жа,*

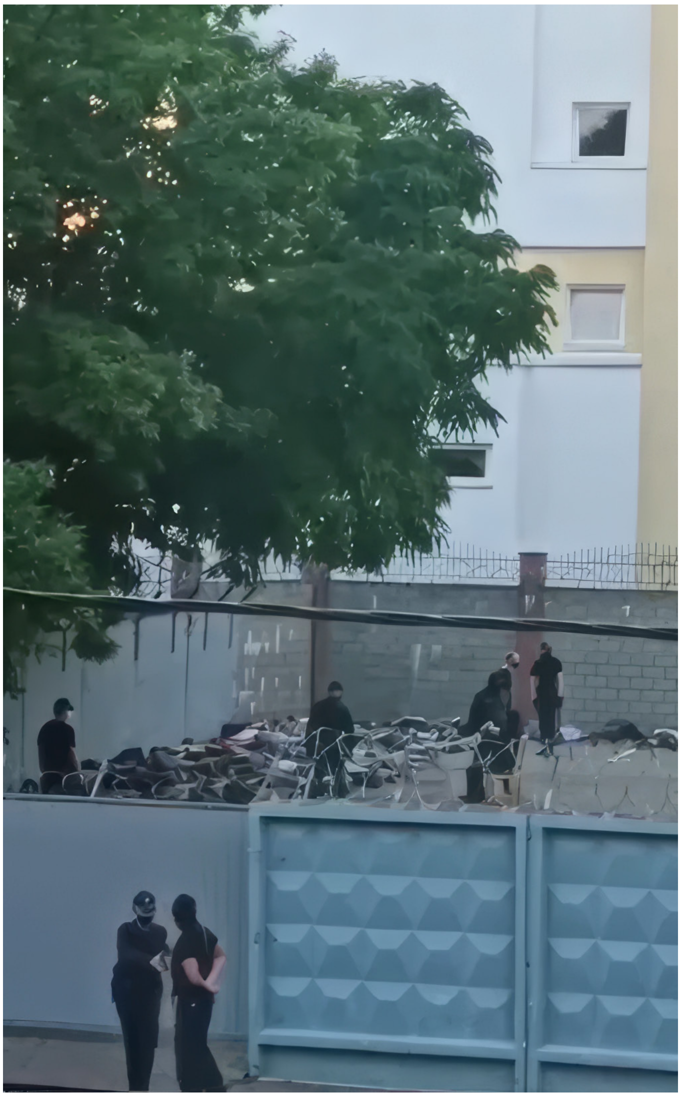

Фота: Затрыманыя ляжаць на асфальце ў двары Кастрычніцкага РУУС Мінска.
Крыніца: скрыншот з відэа [https://www.youtube.com/watch?v=7 wFcpJalMK8](https://www.youtube.com/watch?v=7wFcpJalMK8).

> *кожны раз, калі ты падаў, на цябе крычалі, білі яшчэ раз, падымалі за шкірку, і [мы] ішлі далей. Нас прывялі ў гэтую актавую залу. Там было дастаткова шмат людзей».*

Затрыманых размяшчалі ў падвале, актавай зале[7] і камерах. Менавіта ў гэтых памяшканнях людзей утрымлівалі і катавалі[8].

> *«Рукі за спінай, ногі скрыжаваныя — на каленях стаіш і галава ў падлогу. Стаялі мы так вельмі доўга, думаю не менш за гадзіну, таму што калі мне сказалі ўставаць, устаць*

---

7 *«Потым павялі ў нейкую падобную на судовую залу. Актавая зала, але падобная нечым на судовую залу. Дзесьці шэрагаў 10, можа, 15 крэслаў, як у актавых залах, як у школах, такія карычневыя. Па тры крэслы».* (Са сведчанняў затрыманага);

8 Некаторых затрыманых пасля стандартных працэдураў афармлення адвозілі ў спартзалу на вул. Кіжаватава, аднак умовы ўтрымання ў ёй не разглядаюцца ў дадзеным дакуменце.

я не змог, таму што ногі зацяклі так, што я іх наогул не адчуваў».

Характэрнай асаблівасцю таго, што адбывалася ў дадзеным РУУС, стала тое, што менавіта яго супрацоўнікі разам з супрацоўнікамі АМАПа прымалі самы актыўны ўдзел у збіцці і ўжыванні гвалту да затрыманых, якія знаходзіліся ў іх поўнай залежнасці і пад іх кантролем. Па сутнасці, гвалт зыходзіў з боку тых, хто абавязаны быў гарантаваць бяспеку грамадзянаў і выкананне закона. Кожны з апытаных сведкаў паведамляў экспертам пра факты жорсткага абыходжання, збіцця і іншых формаў фізічнага ўздзеяння з боку супрацоўнікаў РУУС.

«Білі дубінкамі, кулакамі, нагамі. У асноўным білі па спіне. Мне некалькі разоў прыляцела па галаве. Потым, пасля таго як выйшаў, звярнуўся ў БХМД, паставілі ЗЧМТ мне, закрытую чэрапна-мазгавую траўму. У асноўным білі па спіне, па нагах, увогуле ў цэлым куды траплялі, туды і білі. Быў адзін хлопец там збіты, у яго ўся спіна была сіняя, але асабліва была правая лапаткавая вобласць. Прама прыцэльна туды білі, разоў… ну не ведаю, шмат разоў. То бок, нейкі садыст біў у адно месца ўвесь гэты час».

Аўтарамі дакумента зафіксаваныя факты збіцця няпоўнагадовых у РУУС 11 жніўня 2020 года падчас допытаў. У той жа час гвалт меў і відавочна выбарчы характар. З асаблівым зверствам збівалі людзей, якія размаўлялі па-беларуску, у вышыванках, з белымі бранзалетамі і татуіроўкамі на целе, футбольных фанатаў, анархістаў, а таксама тых, якія выглядалі ці ўспрымаліся як прадстаўнікі ЛГБТК+ супольнасці.

«Было вельмі шмат мату. У аднаго хлопца былі доўгія валасы, яго білі за гэта. Яшчэ білі за наяўнасць [відэа-] камераў, да прыкладу».

«У каго выяўлялі татуіроўкі, білі па гэтым месцы, дзе татуіроўка. У каго нейкія бранзалецікі: там белы ці нешта яшчэ, таксама білі. Бранзалецік на руцэ — па руцэ».

«Кожны другі чалавек быў збіты, прычым вельмі моцна. …там былі людзі ўсе сінія-чырвоныя, бардовыя — менавіта дубінкамі збітыя, з вялікімі бланшамі пад вачыма. … Яны ў твар білі людзей, не саромеючыся. Тыя, у каго былі нейкія вышыванкі ці нешта такое, яны былі ўсе спаласаваныя хлопцы. Такі худзенькі хлопец быў, у яго ўся падраная была яго вышыван-

ка і на спіне, на грудзях, на руках — паўсюль былі такія ўдары ад дубінак, якія не проста сіняк пакідаюць, а зрываюць скуру. Яны як бы з падцягам б'юць, і верхні пласт скуры быў сарваны, ранкі такія, як пугай б'юць».

Нікому з затрыманых не выдавалі дакументаў пра правапарушэнні ці пра факт затрымання. Сфальсіфікаваныя пратаколы пра адміністратыўныя правапарушэнні складаліся на кожнага затрыманага, пры гэтым адміністратыўных судоў у Кастрычніцкім РУУС у гэты перыяд часу не праводзілася.

«Потым складалі пратакол. Яны кажуць: "Давай падпісвай!". Я кажу: "Я нічога не бачу" [забралі акуляры]. Ён: "Падпісвай, а то горш будзе!". — "Я нічога не бачу, дайце хоць пачытаць, што вы там напісалі". Карацей, яны не далі мне азнаёміцца, я нават мімаходам не мог... Кажу: "Дык вы хаця б тады ткніце, дзе я павінен галачку паставіць, таму што я ўвогуле не бачу, дзе, у якіх палях я павінен распісацца". Таму ў мяне нават магчымасці не было азнаёміцца».

У выніку шматлікага збіцця пры затрыманні, перавозцы і ўтрыманні ў РУУС, а таксама вельмі моцнага стрэсу многія людзі мелі патрэбу ў медыцынскай дапамозе. У мужчын былі адкрытыя раны, шырокія гематомы, пашкоджанні звязак, костак рук і ног, а таксама траўмы твару. На просьбы выклікаць доктара супрацоўнікі РУУС не рэагавалі, медыцынская дапамога затрыманым у памяшканнях РУУС не надавалася. У адзінкавых выпадках затрыманым была выкліканая хуткая дапамога.

«Працягвалася гэта на працягу ўсяго затрымання, пакуль у РУУС ляжалі. Пакуль мы ляжалі тварам у падлогу, адзін з людзей казаў, што яму дрэнна, што ў яго праблемы з сэрцам, і каб выклікалі людзі хуткую, але яго проста білі, каб ён маўчаў. Некаторых, хто побач ляжаў, яўна іх затыкалі, проста каб яны маўчалі».

Вызначыць дакладную колькасць асобаў, якія ўтрымліваліся ў РУУС у перыяд з 7 па 13 жніўня па наяўных у аўтараў дакумента дадзеных не выявілася магчымым. Дакладную лічбу вызначыць вельмі складана, бо людзі ў апісаны перыяд часу знаходзіліся ў розных памяшканнях і іх перыядычна перамяшчалі з аднаго памяшкання ў іншае. Аднак усе апытаныя сведкі сцвярджаюць пра перапоўненасць памяшканняў, у якіх яны знаходзіліся, і нездавальняльныя ўмовы ўтрымання ў іх (недастатковае асвятленне, бруд, вільгаць, духата, адсутнасць вентыляцыі і магчымасці

адпачыць у начны час). Падчас знаходжання ў Кастрычніцкім РУУС большасці затрыманых працяглы час адмаўлялі ў просьбах схадзіць у прыбіральню, некаторыя змаглі гэта зрабіць праз 10–12 гадзінаў. Харчаванне не давалася нікому, нават пітную ваду затрыманым абмяжоўвалі. Санітарна-гігіенічныя меры ў сувязі з распаўсюджваннем пандэміі COVID–19 не выконваліся, што стварала сур'ёзную пагрозу жыццю і здароўю затрыманых.

Паводле сведчанняў пацярпелых, яны знаходзіліся ў РУУС па 6–12 гадзінаў. Як правіла, раніцай наступнага дня іх або вызвалялі, або перавозілі ў ІЧУ ў завулку Акрэсціна ў Мінску ці ў СІЗА ў Жодзіне.

Асноўную масу затрыманых пачалі вывозіць з РУУС 12 жніўня. Раніцай 13 жніўня 2020 года з Кастрычніцкага РУУС забралі апошніх затрыманых. Як правіла, падчас працэсу пагрузкі ў аўтазакі людзей зноў збівалі, кідалі на падлогу ў перапоўненыя аўтазакі і звозілі ў ізалятары часовага ўтрымання ў Мінску ці Жодзіне.

Сукупнасць выкладзеных фактаў указвае на скаардынаваную аперацыю па спыненні грамадзянскай актыўнасці, у якой удзельнічалі як шараговыя супрацоўнікі, так і кіраўніцтва раённага падраздзялення МУС. Незаконныя затрыманні, жорсткае збіццё, пагрозы гвалтам і расправай, псіхалагічны ціск, фальсіфікацыя адміністратыўных матэрыялаў і далейшае этапаванне ў ІЧУ сведчаць пра сістэмную практыку прыціснення правоў і свабодаў грамадзянаў, што ажыццяўлялася пры прамым удзеле службовых асобаў Кастрычніцкага РУУС Мінска.

ХРАНАЛОГІЯ КАТАВАННЯЎ ЗАТРЫМАНЫХ 7–13 ЖНІЎНЯ 2020 ГОДА

7 жніўня 2020 года

Увечары 7 жніўня ў РУУС пачалі паступаць людзі, затрыманыя супрацоўнікамі ДАІ на пратэстнай акцыі раварыстаў у цэнтры Мінска. Пры прыбыцці ў людзей канфіскавалі ўсе рэчы, пасля чаго іх падзялілі на невялікія групы і размеркавалі па кабінетах.

> *«Там нас высадзілі з машыны, завялі ў залу, забралі ўсе асабістыя рэчы: заплечнікі, усё, што было ў кішэнях, шаломы, пальчаткі. Ровары нашыя засталіся ў РУУС, яны там стаялі ўсю дарогу. Спачатку склалі пратаколы апытання».*

Супрацоўнікі РУУС у прысутнасці затрыманых абмяркоўвалі, хто з супрацоўнікаў АМАПа будзе пісаць рапарт на таго ці іншага затрыманага, нягледзячы на тое, што гэтыя сілавікі не бралі ўдзел у іх затрыманні. Спробы затрыманых запярэчыць супраць такой відавочнай фальсіфікацыі дакументаў суправаджаліся пагрозамі з боку супрацоўнікаў.

> *«Самае цікавае заключалася ў тым, што прама пры нас пачалі разважаць і размяркоўваць, які амапавец на каго будзе пісаць рапарт, сведчанне. М. пачаў казаць з гэтай нагоды: “Як вам не сорамна?!”. На што адзін афіцэр пачаў пагражаць, што нас пасадзяць разам з бамжамі, калі мы тут не заткнемся і іншае».*

Сілавікі пад рознымі надуманымі і маніпулятыўнымі падставамі адмаўлялі затрыманым у магчымасці звязацца са сваякамі.

> *«Я змог дабіцца ад гэтага лейтэнанта, каб ён даў мне тэлефон і я змог паведаміць, што мяне затрымалі. Усім астатнім хлопцам, якія там былі, гэтую магчымасць не далі. Прычым дзейнічалі непрыемна і хітра. Т.б. яны або толькі абяцалі, што дадуць тэлефон, або казалі: "Няхай гэта табе іншы дасць". Або: "Ты патэлефануеш па дарозе ў машыне". 7 чалавек, акрамя мяне, усіх потым у адну камеру пасадзілі, нікому не далі патэлефанаваць і паведаміць пра сваё месцазнаходжанне».*

Затрыманых прымусілі падпісаць сфальсіфікаваныя пратаколы пра адміністратыўнае правапарушэнне.

> *«І ён мне падсунуў тады другі пратакол пра непадпарадкаванне і супраціўленне пры арышце, нейкі там артыкул. Канкрэтна такія вось правы яшчэ парушаліся. Другі пратакол я напісаў, што не згодны, што затрымлівалі мяне не супрацоўнікі АМАПа і ніякага дачынення да гэтай справы не маю».*

Людзей пратрымалі ў будынку РУУС яшчэ каля паўтары гадзіны, а потым на службовым мікрааўтобусе перавезлі ў ІЧУ на Акрэсціна.

8 жніўня 2020 года

8 жніўня 2020 года ўлады пачалі мэтанакіравана затрымліваць грамадскіх назіральнікаў на выбарчых участках. Так, у адной са школаў Кастрычніцкага раёна, група асобаў у цывільным адзенні затрымала 6 назіральнікаў з трох выбарчых участкаў. Сярод іх быў польскі блогер і перакладчыца.

> *«Я так разумею, насамрэч, што і супрацоўнікі, і людзі ў штацкім, якія ўсім гэтым займаліся, у іх проста быў загад зверху, што назіральнікаў трэба затрымаць да дня асноўнага галасавання».*

Асаблівае значэнне для мэтаў дадзенага расследавання мае той факт, што сярод тых, хто затрымліваў, быў **высокапастаўлены супрацоўнік Кастрычніцкага РУУС Мінска**, апазнаны сведкам як адзін з кіраўнікоў

падраздзялення. Пацярпелы падкрэслівае, што дадзены афіцэр не толькі прысутнічаў пры незаконных дзеяннях, але і аддаваў загады падначаленым: *«Я яго потым бачыў, ён там аддаваў загады сваім падначаленым»*.

> *«Адзін з іх, як аказалася, сапраўды быў адным з начальнікаў Кастрычніцкага раённага аддзела ўнутраных спраў горада Мінска. Яго імя і званне ўсплывалі потым у "Чорнай кнізе", я яго пазнаў. Гэта быў падпалкоўнік ці палкоўнік, адзін з найвышэйшых чыноў, які быў у гэтым раённым аддзеле ўнутраных спраў, потым я яго бачыў, ён там аддаваў загады сваім падначаленым, ужо там, на месцы».*

У затрыманні бралі ўдзел таксама супрацоўнікі АМАПа. Грамадскія назіральнікі былі пасаджаныя ў мікрааўтобус («Газель») і перавезеныя ў Кастрычніцкі РУУС.

14:00 • 20:00

У РУУС у дачыненні да затрыманых сілавікі пачалі афармляць адміністрацыйныя пратаколы. Пацярпелы кажа, што абвінавачанні насілі шаблонны характар: *«Штампавалі іх капіпастам… у маім пратаколе пазначаныя дзеянні ў жаночым родзе»*.

> *«Высадзілі, пачалі дапытваць, гэта было ўсё доўга і марудна. Пісалі нейкія пратаколы левыя, што я там нешта хуліганіў, учыніў бойку ці хуліганства. Я ўжо там не памятаю, што яны там мне прыпісалі. І штампавалі іх капіпастам. У маім пратаколе там пазначаныя дзеянні ў жаночым родзе, то бок я там нешта "рабіла, хуліганіла", вось такое, таму што там былі дзяўчаты з намі. Палова, быццам бы, там тры хлопцы і, па-мойму, тры дзяўчыны, калі я не памыляюся».*

Пасля супрацоўнікі РУУС перамясцілі затрыманых у актавую залу, дзе працягвалі ўдакладняць фармальныя дадзеныя, не тлумачачы прававых наступстваў такіх працэдураў. Нягледзячы на адсутнасць законных падставаў для далейшага ўтрымання, людзей трымалі да позняга вечара, пасля чаго правялі фота- і відэафіксацыю, збор персанальных дадзеных.

> *«Мы да апошняга не ведалі, што нам прыпішуць. Мы сядзелі гадзіны 3–4, і ніводзін чалавек нічога не тлумачыў. Казалі:*

“Зараз, пачакайце, вам усё растлумачаць”. І так 4 гадзіны. Калі нас завялі ў чарговы кабінет, я спытала, у чым нас спрабуюць абвінаваціць, ён кажа: “Нават не пытайцеся!” Я кажу: “Чаму?”. Ён сказаў: “Ай”. Махнуў рукой, сказаў: “Вы ўсё ведаеце…”».

На затрыманых складалі па два пратаколы.

«Я зразумела, што там, хутчэй за ўсё, будзе нейкая лухта. Нам прынеслі пратаколы, у якім у кожнага было па два артыкулы. “Хуліганства”, нібыта крычалі на ўчастку, размахвалі рукамі, прыставалі да выбарнікаў, выклікалі на нас супрацоўнікаў міліцыі. Мы не супакоіліся, “супраціўляліся супрацоўнікам міліцыі”, спрабавалі ўцячы — гэта быў другі артыкул. На кожнага па два артыкулы, ва ўсіх пад капірку аднолькавыя».

«Мы сядзелі ў кабінеце і гэты пратакол я бачыла, як ён складаўся. Ён складаўся пад капірку: капіяваць, уставіць. І так усе людзі. У нас ва ўсіх былі аднолькавыя артыкулы, гэта 17.1 — дробнае хуліганства і 23.4 — гэта непадпарадкаванне супрацоўніку пры выкананні».

Людзей працяглы час утрымлівалі ў РУУС без законных падставаў, ствараючы ў іх ілжывае чаканне вызвалення. Пры гэтым шараговыя супрацоўнікі, якія афармлялі пратаколы, спрабавалі дэманстраваць «зычлівасць», у той час як кіраўніцтва РУУС праяўляла агрэсію і ціск нават у дачыненні да падначаленых: *«Ён крычаў, мацюкаўся, быў вельмі на нервах»*.

«Мы ўсе чакалі, што нас адпусцяць, але па выніку нас пратрымалі да самага вечара, да 23.00 магчыма, я не памятаю, але вельмі доўга. Потым зрабілі фота і відэафіксацыю нас. …здымалі на камеру, адбіткі пальцаў бралі».

«Калі мы прыехалі, вельмі доўга нас не афармлялі і ўвесь гэты працэс зацягнуўся на вельмі доўга. Нас затрымалі недзе а палове на пятую і звезлі нас з РУУС толькі недзе каля 12 гадзінаў [ночы]. Я так разумею, што яны чакалі ці то нейкіх указанняў, ці то што, бо самі не ведалі, што ім рабіць».

20:00 • 24:00

Польскага журналіста адпусцілі з РУУС раней за ўсіх.

> *«Па-мойму, яго адпусцілі ўжо пад вечар. За ім ці то прыехалі з амбасады, ці пачалася нейкая інфармацыйная хваля, што ён знік. Карацей, яго, па-мойму, адпусцілі раней за нас».*

Астатніх затрыманых позна ўначы пасадзілі ў мікрааўтобус і даставілі ў ізалятар на Акрэсціна.

Такім чынам, у Кастрычніцкім РУУС гэтая група затрыманых грамадскіх назіральнікаў на выбарах правяла каля 8 гадзінаў. Як адзначалі сведкі, у гэты дзень фізічнай сілы да іх не ўжывалі, аднак ежы і вады не давалі. Дзяўчатам дазвалялі хадзіць у прыбіральню толькі ў суправаджэнні супрацоўніка РУУС. Ім далі магчымасць паведаміць сваякам пра факт затрымання і дзе яны знаходзяцца.

9 жніўня 2020 года

16:00 • 24:00

Некаторых затрыманых прывезлі ў РУУС у гэты дзень прама з выбарчых участкаў. Так, паводле аповедаў аднаго з выбарнікаў, пасля затрымання ў школе яго яшчэ доўга вазілі ў аўтазаку па горадзе ў пошуках іншых «ахвяраў». Дакладны час яго дастаўкі ў Кастрычніцкі РУУС усталяваць немагчыма, паколькі ў пацярпелага былі канфіскаваныя тэлефон і гадзіннік, аднак, паводле яго словаў, «ужо цямнела». Яго змясцілі ў камеру басанож, без тлумачэння правоў і далейшых працэсуальных дзеянняў.

Супрацоўнікі прапанавалі аформіць у дачыненні да яго адміністратыўны пратакол пра знаходжанне ў нецвярозым стане ў грамадскім месцы. Дадзенага сведку затрымалі ў школьным буфеце на тэрыторыі выбарчага ўчастку. Пацярпелы пагадзіўся, разлічваючы на неадкладнае вызваленне: *«Складзем пратакол, што ты быў у нецвярозым стане... Я кажу: “Ды напраміны бог, складайце. Мне заўтра на працу трэба”»*.

Пратакол быў складзены фармальна карэктна, пацярпелы з ім азнаёміўся і падпісаў, чакаючы стандартнага адміністратыўнага штрафу: *«Ён мне патлумачыў: “Ты проста распішашся і потым заплаціш штраф... Мы цябе адпусцім, як зменіцца змена”»*.

Аднак пасля падпісання пратакола затрыманага не адпусцілі. Пацярпелы правёў у камеры некалькі гадзінаў: *«Гадзіна прайшла... другая гадзіна, трэцяя гадзіна... За што? Як?»*.

Пасля змены дзяжурных падраздзяленняў сітуацыя рэзка змянілася. Прыбылі іншыя супрацоўнікі. Пацярпеламу зацягнулі пластыкавыя сцяжкі на рукі, загрузілі ў мікрааўтобус і каля дзвюх гадзінаў ночы вывезлі ў ІЧУ на Акрэсціна.

> *«Памянялася змена, прыехалі іншыя. Губазікі, я не ведаю, як іх там. Прыехала іншая Газель, мікрааўтобус. Прыехалі і сцяжкамі так зацягнулі рукі, што да гэтага часу яшчэ шнар застаўся. І ўсё, паехалі. Але куды мы паехалі? Я ж не ведаў. Толькі пасля таго, як адседзеў, я зразумеў, дзе мы знаходзімся. Нас амаль у дзве гадзіны ночы прывезлі на Акрэсціна».*

10 жніўня 2020 года

> *«І вось ён пачаў біць кагосьці ў суседнім пакоі, нейкага хлопца з новага затрымання, у жоўтай майцы з крыкамі, што “дзявятага мы цябе не злавілі, а сёння ты трапіўся”. Крыкі былі: “Пакажы тэлефон, разблакуй”. Ён супраціўляўся, у выніку разблакавалі тэлефон, удары. Гэта ўсё доўжылася хвілінаў пяць. У канцы ўжо хлопец пракрычаў: “Спыніце! Не трэба”. У канцы ён адключыўся, таму што голасу не стала чуваць...».*

Відавочна, што пасля 9 жніўня сілавікі атрымалі загады ад вышэйстаячага кіраўніцтва праваахоўных органаў на прыцісненне пратэстаў у горадзе і жорсткае абыходжанне з затрыманымі ў месцах абмежавання волі. Менавіта з 10 жніўня 2020 года пачаліся збіццё грамадзянаў, прывезеных увечары і позна ўначы ў Кастрычніцкі РУУС Мінска.

00:00 • 08:00

Затрыманых паступова заводзілі ўсярэдзіну памяшканняў для афармлення, пры гэтым паслядоўнасць працэдураў заставалася незразумелай з-за поўнай хаатычнасці дзеянняў сілавікоў. Затрыманых перамяшчалі паміж другім і трэцім паверхам РУУС, а таксама падвалам, у якім размяшчалася актавая зала. З-за дрэннай арганізацыі працэсу афармлення, затрыманыя былі вымушаныя па некалькі разоў паўтараць адну і тую ж інфармацыю пра сябе, а таксама праходзіць адны і тыя ж працэдуры (зняцце адбіткаў, фатаграфаванне).

> *«У калідоры была блытаніна. Ніхто не разумеў, хто дзе. Адзін чалавек адкатваў пальчыкі, а іншыя некалькі падпісвалі пратакол. І кожны раз, калі міма нас праходзіў АМАП, крычалі нам: "Упалі, адціснуліся". Ніхто гэтага не рабіў. А хлопцы [супрацоўнікі РУУС] казалі, што не трэба нас чапаць. Трэба браць адбіткі і г.д. А мы ўжо ледзь на нагах стаялі».*

У кожным з кабінетаў, у якія адводзілі затрыманых для розных адміністрацыйных працэдураў, людзей збівалі.

> *«Рандомна забіралі — хто там пойдзе куды, ніхто не ведае. У кабінетах... калі мяне ў кабінет павялі, адвялі жорстка, забралі, папіналі-папіналі яшчэ крыху, пакуль вялі ў кабінет. Т.б. ты і так галава ў падлогу, вось так загнулі. І потым так, кідаюць, ты падаеш на падлогу: "Ляжаць, сука!". Нагамі прайшліся, сыходзячы, паскакалі яшчэ на мне. Далей з аднаго кабінета ў іншы кабінет вядуць, там закідваюць, пачынаюць... Вось проста адчыняюцца дзверы, цябе закідваюць, там ужо два чалавекі. Не памятаю, два ці тры, адзін сядзіць, двое... Яны пачынаюць проста біць, штурхаць нагамі».*

Частка супрацоўнікаў, паводле сведчанняў затрыманых, звярталася да больш удасканаленых формаў жорсткага абыходжання, якія выходзяць за межы «звычайнага» збіцця — яны мэтанакіравана выкарыстоўвалі да затрыманых так званую «ластаўку»[9] , бязлітасна тапталіся па целе.

---

9 «Ластаўка» — распаўсюджаны ў супрацоўнікаў МУС метад фізічнага ўздзеяння, які ўжываецца да затрыманых і выкарыстоўваецца для нанясення моцнага болю, знявагі і атрымання прызнальных паказанняў. Яна заключаецца ў фіксацыі цела чалавека ў ненатуральным, напружаным становішчы, што імітуе палёт. Ахвяру кладуць жыватом на падлогу, рукі і ногі выцягваюць назад і звязваюць разам (ці рукі звязваюць за спінай, а потым злучаюць з нагамі). У такой позе чалавек не можа рухацца, яго цела выгнутае дугой. Часта «ластаўку» ўжываюць у спалучэнні са збіццём, у тым ліку электрашокерам. Чалавек можа знаходзіцца ў такім становішчы гадзінамі, што выклікае не толькі невыносны боль у цягліцах і хрыбетніку, але і сур'ёзныя медыцынскія наступствы. Праваабаронцы класіфікуюць «ластаўку» як жорсткае катаванне.

«Там далей нейкія пытанні задавалі і потым адзін чалавек, “звер” ці як яго назваць, падышоў, прама стаў на мяне, на абедзве нагі стаў і так хадзіў, ціскаў мяне нагамі, каб больш балюча было. Пасля прыйшоў яшчэ адзін чалавек у форме. Я ня ведаю, навошта яны гэта робяць. Проста бярэ і так ногі мае ўзяў і пачаў падымаць, як бы заломваючы. Пачаў працягваць праз рукі ў мяне за спінай і неяк папалам мяне складваць. Я нават не тое, каб плакаў, але было непрыемна. З-за адрэналіну мне было крыху не па сабе. Нават боль не так ужо адчуваўся, як пасля першых удараў. Потым яны аблілі мяне вадой нейкай, я быў увесь мокры. Потым праз нейкі час гэты чалавек зноў устаў з мяне».

Людзей заводзілі з вуліцы ў памяшканні з заведзенымі за спіну рукамі. Збіццё ў моманты перасоўванняў не спынялася — нават супрацоўнікі, якія выпадкова праходзілі міма, наносілі ўдары па звязаных людзях «між справай», без усялякай нагоды.

«Нас заводзілі ў памяшканне. Выгіналі рукі, як быццам мы на пажыццёвым сядзім. Пастаянна, хто б ні ішоў міма, самыя тупарылыя гэтыя амапаўцы, бязмозглыя. Ён ідзе, глядзіць, чалавек стаіць, бах, “каб табе мала не здавалася”. І мне даставалася. Камусьці яшчэ даставалася, не толькі мне. Я не аднаўлю храналогію, калі збілі, калі на кукішкі пасадзілі, калі прымусілі галавой абапірацца».

Затрыманых пастаянна абражалі, выкарыстоўваючы гамафобную лексіку.

*«Мяне пастаянна называлі “підʼрасіна”. Вось гэтае слова прыліпла, дакладна слова не з ужытку, мне вельмі крыўдным падалося. “Ты, під*р, стань сюды!”. Ты становішся, выконваеш дзеянне, усё роўна, ты атрымліваеш палкай».*

Пасля перамяшчэнняў па некалькіх унутраных памяшканнях РУУС затрыманых прывялі ў актавую залу. У актавай зале ўсіх людзей пасадзілі на крэслы, моцна зафіксавалі рукі пластыкавымі сцяжкамі і прымусілі працяглы час трымаць галаву апушчанай.

«Спачатку была вуліца, потым мы стаялі ўнутры памяшкання, павінны былі роўненька адно да аднаго стаяць. Пасля яны вырашылі, што мы павінны развярнуць ногі і білі па нагах. Але ў выніку мы перамясціліся ў залу, падобную да актавай. Калі нехта быў у Кастрычніцкім РУУС, там ёсць такая зала, дзе

шмат сядзенняў, крэслаў, дакладней, і трыбуна, як на судзе, толькі гэта не суд. І нас усіх пасадзілі, натуральна, начапілі сцяжкі, кайданкі пластмасавыя. Мы сядзелі і павінны былі апусціць галаву ўніз».

У актавай зале супрацоўнікі праводзілі асабістыператрус і правяралі тэлефоны ў людзей — прымушалі разблакаваць прылады і правяралі акаўнты ў месенджарах. У працэсе гэтага сілавікі працягвалі біць людзей і псаваць маёмасць, у тым ліку тэлефоны і адзенне, калі на іх знаходзілі нацыянальную сімволіку. У шматлікіх затрыманых пры вяртанні рэчаў адсутнічалі грошы.

«І пачалі даглядаць на прадмет таго, калі ёсць "Пагоня" або бранзалецікі з сімволікай якой-небудзь наогул. Там проста некаторых хлопцаў збівалі настолькі, што ад аднаго гуку ўжо страшна станавілася. Крэсла паляцела... Вось нас пасадзілі на крэслы. Т.б. сядзіш і чуеш, як кагосьці пачынаюць збіваць з-за таго, што ўбачылі байку [з сімволікай]. Потым у нас у камеры быў ён, яму байку парвалі».

«І на тэлефоне са зваротнага боку налепачка "Пагоня". І я як зараз чую гэты ўдар, т.б. тэлефонам проста ў галаву вось так вось. У хлопца гэтага разбіты тэлефон аб галаву, галава таксама...».

Асабліва жорстка абыходзіліся з тымі затрыманымі, хто спрабаваў нейкім чынам адстойваць свае правы. Нават невялікія праявы самастойнасці ці спробы проста пажартаваць выклікалі буру гвалту.

«Ён крычаў: "Вы ведаеце, хто ў мяне мама?!". Яму, па-мойму, зуб выбілі за гэта. Ён адхапіў. Ён спрабаваў потым весяліць, жарты. Яму казалі: "Заткніся". Вадзілі і па нырках давалі. Потым ён выбачаўся. І такая лужына крыві была».

«Потым хлопца, які побач са мной сядзеў, прывялі з допыту. Пасадзілі яго, перыядычна прыходзілі штурхалі. Ён мімалётам мне распавёў, як яго [збівалі] ў кабінеце за ягоныя словы ў адрас АМАПаўцаў: "Вы адкажаце за гэта". Яны яго падвесілі, трымалі два [амапаўцы] ўверх нагамі і два лупілі. Потым яго скінулі, т.б. спусцілі проста кулём з лесвіцы, паднялі і яшчэ раз скінулі».

Таксама сілавікі асабліва жорстка абыходзіліся з замежнымі грамадзянамі, у тым ліку з грамадзянамі Расіі.

«Асабліва яны “любілі” іншагародніх і замежных. Нават хтосьці з іх пракрычаў, што калі ўбачыць яшчэ аднаго іншагародняга, то, тыпу, яму канец».

«Яго [грамадзяніна Расіі] паклалі на падлогу, пачалі біць нагамі, наколькі я чуў па гуках. Ну, увогуле там пастаянна раздавалася, там стаяў поўны гам, хаос. Крыкі людзей, якіх білі, крыкі людзей, якіх білі. Куча мата, крык. Там складана было нешта разабраць... Натуральна,ператрус праводзілі вельмі-вельмі жорстка».

У аднаго з затрыманых у асабістых рэчах быў знойдзены невялікі ножык, які сілавікі пачалі выкарыстоўваць у сваіх катаваннях.

«Там ляжаў ножык тупы, паламаны. Яны яго дасталі і такія: “Опа! Ножык у цябе тут ёсць! А давай мы зараз ножыкам гэтым цябе зараз пачыкаем!”. Я кажу: “Не, не трэба, хлопцы, калі ласка не трэба!”. Яны бяруць і пачынаюць вушы рэзаць (за вушамі) і рэальна рэжуць. І такія: “Ну што, падабаецца?” Я: “Не, калі ласка! Дапамажыце, ратуйце!”. Потым узялі нож і патыкалі мне сцёгны».

З актавай залы затрыманых паступова перамяшчалі на трэці паверх РУУС, у кабінет следчага. На шляху да кабінета сілавікі строга кантралявалі кожнае дзеянне затрыманых — любы рух, няправільны кірунак погляду ці ўзняцце галавы неадкладна каралася ўдарамі.

«Я чакаў сваёй чаргі. Там людзі крычалі, іх білі. Яны ўжо былі ў крыві. Яны кажуць: “Хадзем”. І я іду. Там трэба было падняцца на другі, па-мойму, паверх ці на які... Мяне вядуць па лесвіцы, і ў гэты час нейкі неадэкватны чалавек біў мяне і рукамі, і нагамі, пакуль вёў. Карацей, мы ідзем па лесвіцы, ён працягвае мяне дубасіць на кожным павароце, там яшчэ супрацоўнікі, якія праходзілі міма, праходзяць і кажуць усякія мацерныя словы і імкнуцца нанесці нейкія калецтвы. І пакуль мяне давялі, мяне ўжо паспелі аддубасіць».

У кабінеце прысутнічала ад трох да шасці мужчын: адзін у грамадзянскай форме, без маскі, верагодна, следчы, астатнія — у балаклавах. Пасля некалькіх базавых пытанняў, незалежна ад адказу, кожнага затрыманага

пачыналі збіваць: нагамі, рукамі і нават каскамі, відавочна, каб заставалася менш слядоў ад пабояў.

> *«Мяне пачалі біць па назе, па правай назе. Я кульгаў на гэтую нагу, а левую ўвогуле не чапаў. Ён ударыў па правай і па левай назе, і я апынуўся на каленях. І пачаў лупіць мяне па спіне. Мне дасталася ў жывот. Білі амапаўскімі каскамі, каб слядоў не заставалася, гэта я потым зразумеў. І нагамі таксама білі».*

> *«Цябе заводзяць, ставяць перад гэтай камерай, ну, кідаюць, дакладней, на падлогу. Зноў жа крычаць: "Навошта ты ўпаў? Ты што, п'яны?". Потым неяк падымаюць. Ты на камеру называеш імя, прозвішча, імя па бацьку, кажаш, што адбылося, пры якіх абставінах затрымалі. І потым вядуць назад. Некаторыя людзі вярталіся з гэтага пакоя ў жахлівым стане. То бок, я насамрэч такіх фінгалаў увогуле не бачыў. То бок, у людзей сапраўды была пухліна на воку, якая выпірала над тварам, крывавая. Я не ведаю, што яны там рабілі і чаму з імі так абыходзіліся».*

Супрацоўнікі спецпадраздзяленняў рэгулярна пагражалі затрыманым расправай, што, паводле словаў пацярпелых, прымушала іх адчуваць рэальны страх за сваё жыццё і здароўе.

> *«Мы ўвогуле, калі заходзілі амапаўцы... з іх проста прэ вось гэтыя словы: "Ублюдкі, пазабіваў бы прама цяпер! Расстраляў бы ўсіх!"».*

Таксама сярод супрацоўнікаў распаўсюдзілася інфармацыя пра гібель аднаго з сілавікоў пры прыцісненні пратэстаў, якая пасля не пацвердзілася. Паводле сведчанняў затрыманых, на фоне гэтых чутак паводзіны супрацоўнікаў сталі заўважна больш агрэсіўнымі, а гвалт, які ўжываўся, — больш жорсткім.

> *«Потым прыйшоў амапавец па мяне. Рэзка падняў і павёў у іншы кабінет. Пакуль вёў, дубасіў і казаў: "З-за вас брацішка загінуў там недзе...". Нешта такое і нёс нейкае глупства, але потым аказалася, што гэта на кагосьці з амапаўцаў напаў натоўп ці вычапілі аднаго і проста аддубасілі. Але я не ўпэўнены, што ён там асабліва пацярпеў. І вось ён мяне біў чамусьці за гэта. Не ведаю, чаму менавіта мяне. Кінуў мяне на падлогу*

і пачаў біць, як звер, і туды, і сюды. Рукамі, нагамі і па галаве біў. Я ляжу на падлозе з рукамі за спінай, і ён бярэ мяне за валасы. У мяне яшчэ доўгія валасы былі. За валасы і галавой аб падлогу. І таксама рукамі і нагамі. Пальчаткамі яшчэ. У іх такія пальчаткі пластыкавыя. Як прыклаў, у мяне вушы чырвоныя былі, ледзьве не ў крыві».

04:00 • 08:00

Бліжэй да 3–5 гадзінаў ночы ў РУУС пачалі паступаць новыя групы затрыманых. Іх зноў ставілі ўздоўж сцен, ставілі на калені і ўтрымлівалі так на працягу некалькіх гадзінаў. Многія былі апранутыя ў лёгкае летняе адзенне, і працяглае знаходжанне на халодным асфальце прыводзіла да дадатковых траўмаў і наступстваў для здароўя. Стаянне на каленях суправаджалася збіццём — людзі атрымлівалі моцныя ўдары з боку сілавікоў, асабліва калі нехта спрабаваў падняць галаву ці спрабаваў прыняць больш зручную позу.

«Яны проста ламаюць рукі, выварочваюць цябе, ледзьве не пераварочваюць, і ты павінен ісці яшчэ. Ну, бегчы хутчэй. пад іх нецэнзурную лаянку са штурханнямі. І цябе проста да РУУС падводзяць да сцяны і кідаюць на калені, т.б. ставяць па-жорсткаму. Камяні — не важна, драпаеш калені — ім усё адно, іх гэта не хвалюе. І акрамя гэтага яшчэ ногі скрыжаваць трэба было. Калі стаіш на каленках і на асфальце, голыя каленкі скрыжаваць не асабліва зручна, не асабліва прыемна. Але яны дапамагалі там — пару разоў пхнуць, і ты, каб больш не білі, скруціш ногі і ўсё».

«Як толькі галава ў кагосьці падымалася крыху вышэй за бетон — атрымлівалі ўдары. У мяне хапіла мазгоў не падымаць галаву».

Потым прама на вуліцы сілавікі падымалі затрыманых з каленяў, забіралі ўсе асабістыя рэчы, даставалі шнуркі з адзення і абутку, пасля чаго вельмі моцна сцягвалі пластыкавыя сцяжкі на руках і пакідалі стаяць у такіх жа нязручных позах.

«Проста стаялі, нічога не рабілі. Я ўжо думаў, што нас расстраляюць. Думаў: ну добра, нарэшце нас расстраляюць, не трэба будзе стаяць».

Фізічны гвалт ужываўся як супрацоўнікамі спецыяльных падраздзяленняў, так і супрацоўнікамі РУУС, уключаючы жанчын з праваахоўных органаў.

> *«А гэтая жанчына збівала хлопца нагамі ў бок. Збівае і кажа: "Вы тэрарысты!". ... [Нецэнзурная лаянка]. Падбягае амапавец, кажа: "Стой, стой, не бі яго, я пакажу, як трэба!". І сам пачынае яго біць. Я думаю: "Што тут адбываецца?"».*

Далей працэдура паўтаралася — затрыманых адводзілі ва ўнутраныя памяшканні РУУС, у актавую залу, а пасля да следчага на допыт на трэці паверх будынка. Паступова ўсе людзі, якіх прывезлі ў РУУС уначы, былі аб'яднаныя ў актавай зале з людзьмі, затрыманымі раней.

> *«Потым нас прымусілі зайсці ў РУУС. Ну, як прымусілі? Нас зацягнулі з асаблівай жорсткасцю: б'юць, падымаюць — і пайшоў. Палкай, і так кожнага. Я ўстаў і ўбачыў, што перада мной былі некаторыя людзі ў крыві. Увогуле моцна. У некаторых там вока, шышка была».*

Унутры будынку супрацоўнікі РУУС пачыналі праяўляць невялікую цярпімасць да затрыманых, калі супрацоўнікі АМАПа пакідалі памяшканне. Аднак у моманты іх вяртання, гвалт узнаўляўся.

> *«Калі яны з'ехалі, там засталося пару такіх, уласна, маладых хлопцаў. І яны ўжо ставіліся прасцей. Там ужо, у прынцыпе, нехта мог паспаць на крэсле, нехта здымаў хамуты, яны не складана здымаюцца. Вадзілі ў прыбіральню. У прынцыпе, усё было окей. Але перыядычна, я не ведаю, з якой перыядычнасцю, вяртаўся чарговы, відаць, патруль ці хто, азвярэлыя вось гэтыя хлопцы, і наганялі там нейкага страху. Гнабілі гэтых хлопцаў, якія сачылі за намі. Маўляў, тыпу: "Вы там з імі яшчэ пасмакчыцеся! Чаго вы з імі сюсюкаецеся?"».*

Затрыманым не надавалася медыцынская дапамога: ні тым, хто паступаў у РУУС ужо маючы траўмы, атрыманыя пры затрыманні, ні тым, хто атрымаў іх непасрэдна падчас збіцця супрацоўнікамі РУУС.

> *«Там далей хлопцу проста зламалі твар. У яго была такая гематома як, я не ведаю, як сталактыт. Ён калі яму сказаў апусціць галаву, апусціў і кажа: "Я не магу, у мяне кроў ліецца. Перавяжыце мяне!"».*

«Усе, хто прыходзіў з 3-га паверха, былі збітыя... Палова твару была белая, другая чорная. Яму так пераехалі па твары. У гэтага хлопца дакладна быў зламаны нос. Вядома, яму патрабавалася медыцынская дапамога. Пра лекара нават казаць нельга было».

Пасля працэдуры афармлення затрыманых змяшчалі ў камеры ўнутранага ўтрымання. Затрыманыя не мелі ніякай магчымасці даведацца, колькі ім трэба знаходзіцца ў гэтых камерах. З камераў затрыманых працягвалі выводзіць на розныя працэдуры афармлення.

«І ў выніку мяне выцягваюць з некалькімі людзьмі і садзяць — на побытавай мове мянтоў і зэкаў называецца "банка". То бок, у пакойчыку ўнутранага ўтрымання, якія чакаюць чагосьці, т.б. гэта "обезьяннік". Прама насупраць дзяжурнага і там проста бетонны такі выступ і другі — два маленькія як бы ложкі».

«Ні вокнаў, ні дзвярэй. Адны дзверы. Закінулі. Там хлопец адзін ляжаў. Яго збілі, і ў яго рука была зламаная. Другі — яго брат, ён менш пацярпеў. Розныя людзі. 18-гадовы хлопец быў!».

08:00 • 16:00

Бліжэй да 8 гадзінаў раніцы затрыманых пачалі выводзіць падпісваць сфальсіфікаваныя пратаколы. Працэдура адбывалася прама ў калідорах будынка. Просьбы азнаёміцца з пратаколам ці адмову яго падпісаць правакавалі чарговыя пагрозы гвалту.

«Калі мяне падвялі да гэтага стала, я папрасіў прачытаць пратакол, мне сказалі, што "гэта не бібліятэка, падпісвай". Я напісаў, што не згодны. Нам казалі: "Пішыце «згодны», таму што інакш вам дадуць максы, і тыпу наогул будзе дрэнна, так што пішы згодны ці мы цябе паб'ем"».

Некаторыя затрыманыя засыналі ад знямогі нават стоячы — такіх людзей сілавікі адразу ж пачыналі збіваць.

«Потым пачалі складаць пратаколы, і ў гэты момант крайні левы хлопец пачаў вырубацца. Нам сказалі стаяць прама і хлопец пачаў вырубацца і абапірацца на сцяну, а загада тако-

га не было. Яму вядома здорава дасталася. Ён неяк заплакаў па-мужчынску...».

Працэдуры афармлення і падпісання пратаколаў, а таксама далейшы вывад затрыманых на вуліцу займалі арыентыровачна 4–5 гадзінаў і доўжыліся да 12 гадзінаў дня. Пасля таго, як людзі падпісвалі пратаколы, іх ставілі ўздоўж сцяны, вярнуўшы частку асабістых рэчаў.

«Карацей, нас вывелі. У мяне торба цяжкая была, а рукі за спінай былі ў сцяжцы. Вось так мы прастаялі яшчэ гадзіны 3, напэўна. У мяне рукі вельмі моцна зацяклі, і краем вока я бачыў, як адзін хлопец варушыў рукамі. А тады ўжо амапаўцы прыехалі, і вось адзін амапавец яму з разбегу ў спіну так — “бам”, і ён упаў. Потым сяк-так падняўся і стаіць сяк-так роўна. Лаяліся на нас. Мацюкалі. Прайшло 3 гадзіны, а мы ўсё яшчэ працягвалі стаяць пад дажджом...».

«І вось на вуліцы яны пачалі ў літаральным сэнсе здзекавацца. Нас паставілі. Выходзіш з апушчанай уніз галавой. Табе крычаць: “Хутка, хутка!”. Ведаеце, як з вагона сталыпінскага ў іншы вагон перакідвалі: “Давай, да сценкі!”. Мы павінны былі роўна стаць, па плячах, каб была роўная адлегласць. Калі бліжэй — палкай перафігачвалі. Мне дасталася некалькі разоў. Балюча! Быў хлопец, якому вельмі моцна ўдарылі па плячы. Той аж равеў».

Затрыманых трымалі ў такім становішчы некалькі гадзінаў пад адкрытым небам, з рукамі, сцягнутымі за спінай пластыкавымі сцяжкамі, нягледзячы на дождж і фізічнае знясіленне. Тыя, хто прайшоў афармленне раней за іншых, на працягу ўсяго гэтага часу былі вымушаныя заставацца ля сцяны з паднятымі рукамі, чакаючы завяршэння працэдураў у дачыненні да астатніх затрыманых. На вуліцы людзей ахоўвалі і збівалі ўвесь гэты час як супрацоўнікі АМАПа, так і супрацоўнікі Кастрычніцкага РУУС.

«Выходзіш на вуліцу, і там амапаўцы. І там зноў пачынаюць... Блін, амапаўцы — гэта ўвогуле проста жэсць. Ну, людзі менавіта ў поўнай экіпіроўцы. Яны і з дубінкамі, у балаклавах, хаваюць свае твары. Т.б. калі там [у РУУС] ці масках, ці ўвогуле не хавалі твары некаторыя, то вось гэтыя людзі, якія збіваюць, яны адназначна ў масках і балаклавах. Яны на вуліцы нас ставілі ў шэраг да сцяны. Мы прастаялі плюс-мінус гадзіны 4. За гэты час і дождж прайшоў, і яны ці то ад нуды, ці ад чаго яшчэ...».

«Я стаяў рукі за спіну. Потым крыху расслабіўся. Рукі ўжо баляць, пакет узяў дзвюма рукамі спераду, трымаю. Вось ніадкуль проста прыляцеў удар, і я прама сабой заганарыўся, што я такія ўдары трымаю. І так перыядычна яны хлопцаў то дубінкай, то нагой. Ужо на вуліцы рукамі не білі. А вось удары нагой і тым, хто асабліва выдзеліўся, дубінкай».

Асабліва цяжкія пакуты стваралі затрыманым пры паўторным выкарыстанні пластыкавых сцяжак. Пацярпелы апісвае, што адзін супрацоўнік надзяваў сцяжкі, а іншы наўмысна зацягваў іх да мяжы.

«Пасля мы доўга стаялі. Галаву апусціць, потым падняць. Потым нам пайшлі зашпільваць сцяжкі. І мужык, які іх зашпільваў, рабіў гэта нармальна, у зберагальным рэжыме. Рукі дастаць немагчыма было, але рукі дыхалі. І ззаду, я не бачыў хто, натуральна, баяліся нават паварочвацца. "Што ты гэтым п..., зацягвай тужэй!". Гэты ўсё роўна пайшоў рабіць, а гэты пачаў па-моцнаму. І вось гэта была адна з самых вялікіх праблемаў, якая здарылася са мной за гэты перыяд».

«Т.б. яны не тое, што зацягнулі сцяжку, яны яшчэ станавіліся — адзін зацягвае і паслабей так, а іншы ідзе і проста каленам упіраецца і зацягвае. Т.б. усё, літаральна 3 хвіліны — і рук не адчуваеш».

Усяго ля сценаў утрымлівалася, паводле ацэнкі сведкі, 50–60 чалавек. Каля 15 гадзінаў дня людзей пачалі размяркоўваць па трох аўтазаках. Людзей размяшчалі вельмі шчыльна, суправаджаючы пагрузку ўдарамі. У кожным аўтамабілі знаходзілася каля дваццаці затрыманых пад кантролем узброеных супрацоўнікаў АМАПа.

«У аўтазаку мы павінны былі ўстаць на калені на падлогу. Там былі сядзенні, але мы павінны былі ўстаць на падлогу і апусціць галаву ўніз. Самае прынізлівае было тое, што перада мной чалавек, прабачце, ракам стаяў, і мне трэба было практычна яму ў задніцу гэтую галаву апусціць. Таму я стараўся галаву апусціць у падлогу брудную гэтую».

«Нас у аўтазак потым заводзілі, закідвалі, і там прымалі і ўсаджвалі адзін насупраць аднаго, шчыльна-шчыльна. І кожнаму, гэта ў іх, напэўна, традыцыя такая, напрыканцы па адным удары дубінкай. Нас у Жодзіна ўжо пакавалі...».

«Прывезлі яшчэ людзей нейкіх, партыю. Іх, я памятаю, збівалі яшчэ больш жорстка, чым нас. У прыватнасці, памятаю, хлопец не называў пароль тэлефона і яго білі дубінкамі, пакуль ён гэты пароль не назваў. Недзе ў тры гадзіны нас усіх завялі... было ўжо вельмі халодна ляжаць. Я вельмі баяўся, каб у мяне не было пнеўманіі, таму што ў мяне ўжо была пнеўманія і баяўся хранічную зарабіць».

Каля 18 гадзінаў у РУУС пачалі прыбываць новыя затрыманыя — іх выкідвалі з аўтазакаў і прымушалі станавіцца ўздоўж сцяны на калені, заводзіць рукі за спіну і апускаць галаву на асфальт. Усе перамяшчэнні суправаджаліся ўдарамі дубінкамі. Сведкі сцвярджаюць, што на той момант на каленях стаяла не менш за 56 чалавек.

«Нас завезлі ў двор і пачалі хутка і жорстка выгружаць. Падыходзіў супрацоўнік — хапаў за шыю. Подбегам, прыціскаючы ледзь не да зямлі, вялі да якой-небудзь сцяны і кідалі на калені. Маглі падганяць дубінкамі. Напрыклад, мяне кінулі на калені, я заваліўся на бок, дык мне яшчэ за гэта пару разоў прыклалі, маўляў, чаму я не магу сесці адразу нармальна».

«На каленях стаяць вельмі балюча. Хтосьці скардзіўся, хтосьці прасіўся легчы. Звычайна спачатку яны проста насміхаліся, казалі: "Слабакі, на мітынгі ходзіце, а пацярпець не можаце"».

Сярод затрыманых знаходзілася некалькі няпоўнагадовых — ім было каля 15–16 гадоў.

«Там было два няпоўнагадовыя, ад якіх хацелі даведацца, чаго яны ўвогуле выйшлі на вуліцу. Гэта ў іншым памяшканні было. Хлопцы былі напалоханыя, да моманту пакуль выклікалі іх бацькоў, іх нармальна псіхалагічна прэсавалі, зрабілі дазнанне нейкае. Я разумею, што гэта было незаконна з няпоўнагадовымі».

Прыкладна праз 10 хвілінаў пасля выгрузкі ўсім затрыманым вельмі моцна зацягнулі рукі пластыкавымі сцяжкамі і кайданкамі. Просьбы паслабіць сцяжкі часта прыводзілі да таго, што іх зацягвалі яшчэ мацней.

«Перад тым, як мне ўжо развязалі рукі, каб падпісваць пратакол, адчуў, што мне становіцца дрэнна. Т.б. у мяне як быццам

кроў уся зверху сцякла і сабралася там, дзе гэтыя кайданкі. Мне здавалася, што я зараз страчу прытомнасць».

«Калі людзі прасілі сцяжкі аслабіць ці яшчэ што, іх наадварот маглі мацней звесці».

Пасля 1–2 гадзінаў знаходжання на каленях, затрыманых прымусілі легчы жыватом на асфальт, усё яшчэ пакідаючы рукі за спінай з зацягнутымі сцяжкамі.

«Вядома, было вельмі балюча, калі пачынаюць суставы неяк ззаду зводзіцца. Проста немагчыма».

Супрацоўнікі сілавых структураў лічылі, што знаходжанне людзей на пратэстах было матэрыяльна матываванае: затрыманых пастаянна пыталіся пра нібыта атрыманыя імі «выплаты», прычым такія пытанні суправаджаліся збіццём.

«Амапаўцы падыходзілі і наўздагад кагосьці там збівалі. Чыста вось: "Табе заплацілі, не? Заплацілі?". І пачыналі біць, пакуль не прызнае, заплацілі яму ці не. І побач са мной людзей білі. Чалавек прасіў ці то вады, ці то… нешта пачаў прасіць — яны пачалі яго біць за гэта: "Ляжы! Не рухайся!"».

Любыя рухі без загаду станавіліся падставай для ўдараў дубінкамі.

«Хадзілі часам каму-небудзь па спіне, па ягадзіцах, чуліся ўдары — думаю, што гэта было па людзях, якія больш варушыліся ці менш падабаліся міліцыі. І ў РУУС АМАПа ўжо не было, то бок нас туды прывезлі і там былі толькі супрацоўнікі Кастрычніцкага РУУС на момант, калі мы ляжалі. Таму што ў вачах больш сіняга колеру было — штаноў, формы — нават у гэтых становішчах, у якіх мы ляжалі, гэта было заўважна».

Паступова сілавікі пачалі працэдуру афармлення затрыманых. Спачатку ў людзей, вымушаных ляжаць на зямлі, удакладнялі базавыя звесткі, пасля чаго іх падымалі і падводзілі да сцяны. Там некалькі супрацоўнікаў па чарзе запісвалі персанальныя дадзеныя і праводзілі фотаздымку. На працягу ўсіх гэтых дзеянняў рукі затрыманых заставаліся звязанымі.

«Адразу проста штурхалі па нагах, казалі: "Уставай, ідзі". Мы ішлі, напрыклад, да сцяны і там два чалавекі былі, якія запісвалі спачатку твае дадзеныя сабе ў паперы, а потым зды-

малі на тэлефон, на камеру і казалі паўтарыць усё тое ж самае на камеру».

«Ляжалі мы ля гэтага плота. У нейкі момант трэба было ўстаць там, падысці на камеру запісацца. Але пры гэтым усім у цябе рукі звязаныя, т.б. ты, неяк адштурхоўваючыся нагамі ад зямлі, устаеш. Потым ідзеш, назад кладзешся…».

Таксама праводзіліся першасныя дагляды рэчаў. Людзі, у якіх у заплечніках знаходзілі рэчы, якія, як лічылі сілавікі, маглі быць выкарыстаныя ў пратэстнай актыўнасці (напрыклад, гаручыя вадкасці, малаток), былі асабліва жорстка збітыя.

*«Быў такі хлопец, мужчына, у якога, як я разумею, у заплечніку знайшлі бензін. Бутэльку з бензінам і ў яго ці яшчэ ў кагосьці іншага — малаток. Вось іх білі больш жорстка, іх потым яшчэ адвялі ўбок. Іх называлі ў*бкамі, адводзілі ўбок і білі мацней».*

Прыблізна а 21 гадзіне людзей пачалі заводзіць у РУУС для афармлення пратаколаў. Пры гэтым многія былі вымушаныя чакаць сваёй чаргі да паўночы, знаходзячыся ў вельмі балючых і нязручных позах. Людзі забіралі свае рэчы з вуліцы, іх адводзілі ў будынак і ставілі ўздоўж сцяны, прымушаючы чакаць пачатак працэдуры. У гэты час іх працягвалі збіваць.

«Завялі складаць пратакол. Там таксама ставілі ўздоўж сцен. Людзей было дастаткова шмат, атмасфера вельмі ціснула, таму што людзей там таксама і збівалі, і крыку было шмат».

Падчас перасоўванняў унутры будынка людзей прымушалі нізка апускаць галаву, верагодна, каб людзі не змаглі запомніць твары сілавікоў, якія іх збівалі. Усе перамяшчэнні затрыманых наўмысна ажыццяўляліся з непрыхаванай жорсткасцю — людзей піхалі і штурхалі паміж пакоямі, з-за чаго яны атрымлівалі ўдары, ранкі і іншыя траўмы.

«І мяне вялі, я таксама амаль тварам згінаюся, прыступак гэтых дакранаюся, а ён мяне ўсё ніжэй, і па нагах б'е дубінкай, нібыта я недастаткова нізка апускаю галаву. Яны там вельмі баяцца, каб нехта галаву не падняў. Каб мы на іх твары не глядзелі і ніякія дэталі пра іх не запаміналі».

«Ён у мяне аднойчы папрасіў стаць бліжэй да сцяны, вельмі груба — штурхнуў у спіну, я стукнуўся скроняй аб сцяну. Было адчуванне, што такім чынам ён выслужваецца перад вышэй-

стаячымі людзьмі, яго агрэсія і злосць мне не здаліся сапраўднымі, было адчуванне, што гэта гульня».

Падчас усіх перамяшчэнняў людзі былі вымушаныя насіць з сабой свае асабістыя рэчы са звязанымі ззаду рукамі.

«Людзі, у якіх былі рэчы, павінны былі ўвесь час насіць іх з сабой. Пры гэтым рукі звязаныя за спінай, т.б. трэба неяк было нахіліцца да гэтага мяшка, узяць яго, устаць з ім і некуды пайсці. Гэта было пры кожным перамяшчэнні. Мне таксама, таму што торбу маю выкінулі на Стэле, але ў РУУС ужо з мяне знялі шнуркі, папругу, паклалі ў пакецік, тыпу гэта мае рэчы. Такім чынам, мы іх цягалі».

У пэўны момант супрацоўнікі сілавых структураў даведаліся, што жыхары найбліжэйшых шматпавярховых дамоў размясцілі ў інтэрнеце відэа з тым, што адбываецца ва ўнутраным двары РУУС[10]. Пасля гэтага супрацоўнікі паставілі службовы аўтамабіль у двары такім чынам, каб перакрыць агляд з боку суседніх будынкаў і схаваць тое, што адбываецца, ад знешніх назіральнікаў.

«Потым пачалі казаць, што ці то жанчына — ну, яны так выказваюцца, натуральна — "баба", іх "нейкая дрэнь" здымае. Я не зразумеў: ці то з балкона, ці то з вуліцы недзе здымаў чалавек. Яны сказалі: "Прыганіце машыну, каб перакрыць здымку"».

Унутры РУУС сілавікі вадзілі затрыманых па розных кабінетах: зноў фатаграфавалі, здымалі адбіткі пальцаў. Далейшы допыт, па сутнасці, больш з'яўляўся ідэалагічнай апрацоўкай.

«Спачатку мяне пачалі апытваць. Я сказаў, што мяне затрымалі каля Стэлы, што я ехаў на ровары ў банк. Яны пасмяяліся: "Усе вы такія тут — ні пры чым". Ён падышоў бліжэй, спытаў: "Асабістае пытанне: за каго вы галасавалі?". "А вы ведаеце, дзе яна [Святлана Ціханоўская] цяпер?". "Яна ўжо ў Расіі сядзіць з грашыма". Пытаўся ў мяне, ці падабаецца мне Цой. Я шчыра адказваў, што я не ведаю ніводнай яго песні, таму што не слухаю такое. Таксама пасмяяліся: "Ну так, вядома, усе вы такія — нічога не ведаеце"».

---

10 Відэа таго, што адбываецца ў двары Кастрычніцкага РУУС Мінска, 10 жніўня 2020 года. https://www.youtube.com/watch?v=7 wFcpJalMK8.

З-за вялікай колькасці затрыманых у сілавікоў не атрымлівалася арганізаваць працэс афармлення належным чынам, з-за чаго ўсе працэдуры праходзілі хаатычна, а некаторыя — па некалькі разоў запар. Пры гэтым віну за любыя затрымкі супрацоўнікі ўскладалі на затрыманых і каралі іх ударамі.

> *«Супрацоўнік АМАПа: "Доўга мне цябе чакаць?" — пачаў абурацца. Іншы супрацоўнік АМАПа мяне адразу па спіне. То бок, яны не любілі, калі ты затрымліваеш іх, таму што ім трэба канвеер. Яны вельмі доўга абураліся, што вось не могуць зрабіць нармальны канвеер, бо прыязджае вельмі шмат людзей».*

Практычна на ўсіх этапах затрыманыя сутыкаліся з абразамі і пагрозамі.

> *«Быў момант, калі я ўжо назваў месца маёй працы. А літаральна праз хвіліну дзяўчына зноў пытаецца месца маёй працы. Я падумаў, што выпадкова, можа, запаўняюць другі раз. Той мужык пачынае крычаць: "У цябе, жывёла, спыталі пытанне! Ты павінен адказваць, не павінен нічога пытацца". Адказаў на ўсе гэтыя пытанні, падвялі мяне да пратакола. Я пачаў спрабаваць чытаць пратакол, які на мяне склалі, і ён таксама пачаў крычаць: "Ты, жывёла! Табе не такое сур'ёзнае злачынства прыпісваюць! Падпісвай і ідзі адсюль!"».*

> *«Пастаянна вось гэтыя вось крычалкі: "Я б вас пазабіваў! Што за людзі?". Усялякае такое. То бок любая фраза, ...напрыклад, малы казаў, што "мяне не там затрымалі, я наогул там не быў" і гэтак далей, ён успрымаў так: "Што ты мне брэшаш? Я ж ведаю!". І ўсялякае такое. То бок ён агрэсію адразу пачынаў».*

Як і ўначы, сілавікі пагражалі пратэстоўцам расправай з-за чутак пра супрацоўніка АМАПа, які нібыта загінуў пры прыцісненні пратэстаў. Як і раней, да катаванняў затрыманых далучаліся і жанчыны-супрацоўніцы.

> *«Перыядычна пастаянна чулася, што "вы нашага забілі", усялякае такое, "гэта нелюдзі нейкія", "пазабіваў бы". Жанчына нейкая хадзіла, казала, што "я б гэтых дробных увогуле расстраляла"».*

Затрыманых прымушалі да падпісання пратаколаў, якія, як паведамілі затрыманыя, утрымлівалі паўтаральныя фармулёўкі, шматлікія недакладнасці і недакладныя звесткі.

«Там было напісана, па-мойму, што "ішоў у натоўпе людзей, выкрыкваў лозунгі «Ганьба!» і «Жыве Беларусь!»", хоць гэта як бы не праўда ні разу. Але, відаць, гэта проста пісалі адзін тэкст для ўсіх.».

«Там [у пратаколе] хатнія адрасы сведкаў былі напісаныя два дамы на Фабрыцыуса, але, як аказалася, адзін з гэтых дамоў — гэта сам Кастрычніцкі РУУС. А другі гэты таксама нейкі будынак побач, ён таксама нежылы».

Сілавікі білі людзей, якія хацелі азнаёміцца з пратаколам ці аспрэчыць яго змест.

«Следчы сказаў: "Ці ты будзеш зараз тут ляжаць, ці ты падпішаш". Як толькі ён мне гэта сказаў, ззаду мне нанеслі некалькі ўдараў дубінай па рэбрах і ў вобласць сцягна. Ужо потым, пазней высветлілася, што рабро зламалі. І ад гэтага болю думаеш: "Ну што тут ужо не падпісваць?" Ці тут цябе вырубяць зусім… сэнс?».

«Потым завялі, уласна, у кабінет, дзе сядзелі ўчастковыя і запаўнялі пратаколы. І калі ты заходзіш у кабінет, перад тым, як я зайшоў у кабінет, я чуў, якія гукі адтуль выдаюцца. І па гуках мне было зразумела, што чалавека, мужчыну збіваюць. Яўна яму пагражаюць там, каб ён пачаў падпісваць пратакол».

Пасля афармлення і подпісу пратаколаў людзей адпраўлялі зноў ляжаць на вуліцу.

«Ляжаць трэба было, як гэта сказаць — падбародкам уніз і рукі за спінай. Але натуральна, так ляжаць нязручна, таму мы там крыху на бок паварочваліся, вось неяк так. Але, зноў жа, рукі ўвесь час за спінай, т.б. каб павярнуцца на бок, трэба пастарацца. Проста трэба было ляжаць на асфальце, ён быў халодны і ў нязручнай позе».

Каля 20 гадзінаў вечара ў РУУС пачалі паступаць новыя групы затрыманых, якія таксама спачатку ляжалі ля сцяны, а пасля праходзілі стандартныя працэдуры афармлення ўнутры будынка.

> *«Нам, калі з камераў даставалі, казалі: "Рукі за спіну, галавой уніз". Калі ім не спадабаецца, як ты апусціў галаву, яны цябе білі. Дубінкай па спіне білі. Мне таксама пару разоў прыляцела, пакуль вялі да сцяны. Мне ў нейкі момант закранулі тут вось скронь [паказвае левую скронь], толькі я не ведаю, у які момант і як мне яе закранулі. Ці калі кідалі на зямлю з рукамі за спінай, ці калі вялі, можа, ён нечым зачапіў. Ён мяне зачапіў па спіне разы 3–4 і ён зачапіў мяне па галаве [паказвае патыліцу] і атрымалася, што адтуль пайшла кроў».*

Пасля фатаграфавання, зняцця адбіткаў пальцаў і подпісу пратаколаў, іх паклалі на вуліцы побач з іншымі затрыманымі. Да ночы на асфальце ляжалі чатыры шэрагі людзей, якім давялося так праляжаць да раніцы.

> *«Нас паклалі на ўнутраны двор мордай у падлогу, там ужо ляжалі два шэрагі людзей, і мы трэці і чацвёрты выклалі. Зацягнулі сцяжкамі пластыкавымі рукі за спінай і мы ляжалі так вось дзесьці да 4–5 раніцы».*

Бліжэй да ночы асобныя сілавікі сталі больш спакойнымі, часам аслаблялі сцяжкі на руках і адводзілі затрыманых у прыбіральню. Вады затрыманым па-ранейшаму не давалі.

> *«Тое ж самае ў прыбіральню. Казалі: "Хадзіце пад сябе, што вы такія"... Хтосьці прасіўся ў прыбіральню — таксама не адпускалі. Праз нейкі час звычайна пасмяяўшыся, усё ж такі вадзілі людзей».*

> *«Быў з тых, хто ў чорнай форме, адзін чалавек, які потым у рэшце рэшт хадзіў пад ноч недзе і нажніцамі аслабляў вось гэтыя будаўнічыя сцяжкі. Але, як толькі ён сыходзіў, іншая варта вярталася — зноў пачыналіся зацягванні, збіццё. Неяк незразумела вельмі было. Адны спрабуюць неяк палегчыць боль, іншыя, наадварот, яго толькі пагаршаюць».*

Жорсткія пластыкавыя сцяжкі служылі асноўнай прыладай катаванняў затрыманых. Большасць супрацоўнікаў адмаўляліся аслабіць іх, больш за тое, любыя спробы саміх затрыманых хоць неяк палегчыць свой стан

выклікалі дадатковае збіццё і жорсткае абыходжанне. Любыя скаргі пра дрэннае самаадчуванне спыняліся ўжываннем сілы і абразамі.

> *«Калі нам звязалі рукі, хлопец, які ляжаў каля мяне, я памятаю, ён прасіў пастаянна, каб яму вызвалілі рукі, таму што заціснулі занадта моцна. У яго спыніўся крывацёк. І ў яго, як ён казаў, было дрэнна з сэрцам. Ён кажа: "Хлопцы, калі ласка, развяжыце! Што-небудзь зрабіце!". Яму падышлі — дубінкай па нагах. Потым ён яшчэ раз просіць — яго яшчэ раз па нагах. Хтосьці агрызаўся — зноў дубінкай. Я рукі проста размяў, т.б. у мяне рукі звязаныя за спінай, толькі так я спрабую неяк іх размяць. Хтосьці да мяне падыходзіць, кажа: "Ах так! Табе весела?". Становіцца мне нагамі там, дзе згінаецца калена, толькі са зваротнага боку. Туды нагамі становіцца і мяне ўжо пачынае біць. Пасля таго, як хлопцу ўжо зусім дрэнна — яму, прама відаць па ім, што яму было жудасна. Я сказаў: "Слухайце, у мяне ў заплечніку ёсць валяр'янка. Там пад язык яму адну таблетку, і сэрца супакоіцца. Дайце яму таблетку! Дайце таблетку! Дайце таблетку!". Яны: "Ах, ты надакучыў!" — і зноў дубінкай. Мяне білі па ягадзіцах і па назе. Астатніх — каго куды. Былі людзі, якія крычалі».*

11 ЖНІЎНЯ 2020 ГОДА

> ***«... абстаноўка такая сабе. Збітыя людзі сядзелі і сцякалі крывёю. На падлогу лілася кроў, на плітку на белую. Хтосьці сядзеў жартаваў — з ... тых, хто затрымліваў. Весела ім было».***

Са сведчанняў пацярпелага

00:00 • 16:00

У ноч з 10 на 11 жніўня працягвалася дастаўка новых затрыманых. Людзей трымалі доўгі час з рукамі, звязанымі за спінай, без вады і магчымасці схадзіць у прыбіральню. Для амапаўцаў, якія перыядычна з'яўляліся ў двары, здзекі з людзей, якія ляжалі на халодным бетоне, былі своеасаблівай забаўкай.

«Памятаю, што мы дастаткова доўга стаялі ля сцяны са сцяжкамі. І нехта ляжаў, казалі, што яму балюча, у мяне сцяжка. На гэта не рэагавалі і нават я бачыў — наступілі на твар нагой чалавеку, які прасіў, каб яго вызвалілі. І ён пасля гэтага змоўк, у яго пацякла кроў».

«Мы проста ляжалі 5 гадзінаў да таго, як нас пайшлі афармляць. Была ноч. Нас падымаюць, падводзяць да рэчаў, кажуць: “Паказвай носам, якія рэчы”».

«Зондэркаманда гэтых амапаўцаў... Яны, калі загружалі, хадзілі забаўляцца. То бок, яны выбіралі сабе ахвяру і пачыналі здзекавацца з кагосьці».

Нягледзячы на відавочную наяўнасць у людзей траўмаў і пашкоджанняў, супрацоўнікі РУУС не надавалі першую медыцынскую дапамогу затрыманым.

«На той момант было ўжо зацёмна і прывезлі новую партыю людзей, якіх, як яны кажуць, з плошчы менавіта знялі. Тыя прыбылі ў жудасным стане. У іх былі моцна заламаныя рукі, у іх была ад сцяжак кроў на кісцях, былі калені разбітыя, былі ногі разбітыя, быў нос разбіты. Яны сцякалі крывёю».

Гвалт ужываўся як непасрэдна супрацоўнікамі РУУС, так і супрацоўнікамі АМАПа.

«Быў і АМАП, і звычайная міліцыя. Шмат, чалавек можа каля 6–7, гэта асабіста мяне [збівалі пры даставцы ў РУУС]. Яны чаргаваліся. Кагосьці болей, кагосьці меней білі. Ногі, ягадзіцы, спіна, бакі, галава, рукі. Білі дубінкамі, нагамі, рукамі. Абразаў было вельмі шмат, вельмі было шмат мата ў адрас кожнага. Пагрозы былі. Казалі: “Набегаліся?”, “Дома не сядзіцца?”. Калі хтосьці штосьці рабіў не тое, то яго персанальна збівала вялікая колькасць людзей. Пагрозы былі ў плане артыкулаў, што “пойдзеце па поўным этапе”, што “крыміналка будзе” і г.д.».

«І працягнулася збіццё з фразамі: “Хто табе плаціць, на каго ты працуеш? Што, добрага жыцця захацеў, польскі лялькавод?”».

Фізічны гвалт таксама ўжываўся супрацоўнікамі пры спробе затрыманых адстойваць свае правы, проста задаць пытанне, пры адмове падпісаць пратакол.

> *«Я ў яго нарэшце спытаў: “Колькі часу?”. Ён кажа: “Ужо 3 гадзіны ночы”. Я такі: “Ага, зразумела”. Т.б. хтосьці казаў, што больш за 3 гадзіны трымаць у РУУС нельга, але гэтае правіла там не працавала, таму што пра гэта заікнуўся — яго тут жа збілі».*

> *«Як гэта ўвогуле адбывалася? У пачатку, калі я ўсё гэта ўбачыў, я адмовіўся падпісваць. Пасля гэтага мяне пачалі збіваць дубінкамі, я зноў адмовіўся падпісваць, мяне пачалі зноў збіваць. Сказалі, што пакуль не падпішаш, ты нікуды не ўцячэш. А праз тое, што збівалі там усіх, то выбару ў мяне не было, падпісаў».*

Асабліва жорстка збівалі супрацоўнікі анархістаў, футбольных фанатаў.

> *«Таксама каля мяне вельмі жорстка збівалі хлопца, ён аказаўся анархістам. У яго там Тэлеграм праверылі. Ён спачатку ўсё адмаўляў, але потым яны ўсё паглядзелі, што ён да гэтага ўдзельнічаў, што ён анархіст, што яшчэ футбольны фанат. Яго пачалі вельмі жорстка збіваць, ён вельмі моцна крычаў. Твар быў увесь у крыві. Спачатку стаяў, потым ён упаў, яго пачалі біць па галаве нагой, у яго галава стукнулася аб сцяну, на сцяне была кроў, там усё было ў крыві. Пасля гэтага яго павялі кудысьці і крыкі толькі чуваць было».*

Пры спробах дагляду прыладаў супрацоўнікі РУУС наўмысна пашкоджвалі маёмасць затрыманых у адказ на адмову даць якую-небудзь інфармацыю.

> *«Калі яны ў мяне канфіскоўвалі тэлефон, яны запатрабавалі пін. Я сказаў, што не скажу, якога хрэна. Яны сказалі: “Тады мы напішам, што ён быў пры затрыманні пашкоджаны”. Я кажу: “Ну, пішыце”. Яны забралі і праз 2–3 хвіліны прынеслі яго зламаным. Была раскалупаная кнопка ўключэння-выключэння і экран папалам трэснуты, як быццам яго паклалі на край стала і з усёй сілы ўдарылі».*

Супрацоўнікі РУУС, назіраючы, як супрацоўнікі АМАПа ўжывалі гвалт, не толькі не спрабавалі спыніць гэтыя дзеянні, але і, наадварот, актыўна садзейнічалі збіццю.

> *«Потым а 2 гадзіне ночы прыехалі супрацоўнікі АМАПа. У іх было напісана на грудзях АМАП, і яны здавалі сваё абмундзіраванне, шчыты. Праходзячы міма, яны абражалі нас, казалі: “Вось, вы такія-сякія”. Хтосьці мог прайсці — дубінкай ударыць. Хтосьці там у жывот кагосьці ўдарыць. Міма мяне нейкі хлопец прайшоў, нешта мне крычыць: “Гэта ўсё з-за такіх, як ты!”. Ён мяне бярэ па назе, як кажуць: шыну спусціць, т.б. ён мяне па назе нагой ударае».*

Фізічнае ўздзеянне ўжывалася як да дарослых, так і да няпоўнагадовых.

> *«Сярод іх быў адзін нейкі вельмі-вельмі тоўсты амапавец. Ён нас аглядае, пытаецца: “Колькі вам? Колькі табе гадоў?”. Аднаму хлопцу аказалася 16 гадоў. Ён яго выцягвае, садзіць на крэсла і давай: “Колькі табе гадоў? Дзе ты быў? З кім ты быў? Давай прозвішчы!”. Ён, хлопец, пачаў плакаць. Яго ўдарылі ў твар, акружылі яшчэ 8 чалавек амапаўцаў. Гэты тлусты стаіць, трасе яго за шкірку, б'е ў твар, кажа: “Давай, кажы з кім ішоў? З кім быў? Хто твае сябры? Давай нумар бацькоў”. “Аддай тэлефон! Разблакуй!”. Ён кажа: “Не хачу разблакоўваць” — удар у твар. “Давай разблакоўвай”. Хлопец плача. Карацей, ён разблакаваў. Ён кажа, што: “Вось, ты падпісаны на «Нехту»”, на яшчэ нейкія. “А вось ён, ты ведаеш, што ён заклікае забіваць міліцыю. Значыць, ты таксама забіваць нас ішоў? Так?”. І зноў яго білі і білі, пакуль ён не вый ад болю».*

> *«Дапытвалі падлетка, я так зразумеў, што яму менш за 14 гадоў, бо ў яго спыталі: “У колькі ты дома павінен быць?”. Ён сказаў: “У 10”. Ну і ў ягоным тэлефоне капаліся. Там знаходзілі якое-небудзь паведамленне ці што і пыталіся, “што гэта?” і білі дубінкай. Пыталіся, колькі заплацілі, ён казаў: “Нічога не плацілі”. Яго білі дубінкай. Ён казаў: “Нічога не плацілі, клянуся, шчыра зусім”, — і яго ўдаралі яшчэ раз. Усяго, можа, удараў 5–7 плюс-мінус».*

Сярод затрыманых былі і журналісты. Да іх ужываўся гвалт, нягледзячы на іх статус. Пры гэтым аднаму з журналістаў пафарбавалі валасы ў зялёны колер, абражалі яго.

«У гэтым жа РУУС аднаму журналісту пафарбавалі валасы ў зялёны колер балончыкам. Потым казалі: "Можа, і гэтаму пафарбуем"?».

«І яны калі абшуквалі рэчы, знайшлі ў мяне балончык з фарбай. Балончык у мяне быў новы. Яны, як толькі дасталі балон: "О! З %! Ідзі сюды!". І павялі мяне 2 супрацоўнікі за кут у гэтым РУУС, там шмат калідораў, кабінетаў. Павялі мяне за кут з намерам мяне адлупцаваць, як я зразумеў. Але потым нейкі з іх сказаў: "Давай мы яго лепш размалюем!", і яны мне пырснулі некалькі разоў на галаву фарбу».

Пасля афармлення дакументаў, дактыласкапіі і фатаграфавання затрыманых змяшчалі ў актавую залу. Пры гэтым супрацоўнікі РУУС пастаянна пагражалі ўжываннем сілы.

«Я сядаю на заднія шэрагі, нам усім у гэты ж час звязваюць рукі. Кажуць: "Вось сядай тут і тварам у зямлю. Падымеш галаву — атрымаеш удар". Я кажу: "Добра, зразумеў". Гляджу ўніз, там цалкам засохлыя плямы, лужыны крыві, ужо засохлыя даўно. Кагосьці яшчэ аднаго прывялі. Ён спытаў: "Гэта вы так тут гарэзнічаеце?". Ён кажа: "Гэта ўчорашняе". Т.б. я так разумею, калі ўсё пачалося, тут ужо пабывалі людзі і іх тут моцна збілі. Было відаць, што крывавыя сляды былі на... Там жа драўляныя крэслы, і на іх выразна было відаць, як быццам носам кагосьці стукнулі аб гэтае драўлянае крэсла».

Затрыманых доўга трымалі на вуліцы і ў памяшканнях, не прызначаных для ўтрымання людзей, не даючы ім звязацца з блізкімі і дазваляючы толькі зрэдку схадзіць у прыбіральню і папіць вады з-пад крана.

«Нас назад павялі ва ўнутраны двор. Увогуле, завялі нас ва ўнутраны двор, зноў паклалі тварам у зямлю, усё яшчэ рукі звязаныя да гэтага часу. Потым, калі [супрацоўнікам] надакучыла, нехта сказаў: "Вось, а чаго яны ляжаць так камфортненька? Давайце мы іх ракам паставім!". Паставілі на калені ў вельмі нязручную позу, у якой ногі зацякалі хвілінаў за 15. Мы стаялі каля ..., я не ведаю, ужо світанак пачаўся, а мы ў такой позе стаялі. Тыя, хто стаяць не мог, у каго былі калені хворыя ці збітыя, тых проста збівалі і прымушалі стаяць. Кажа: "Не можаш стаяць — будзеш стаяць і атрымліваць удары!"».

«Дзесьці ўжо на світанку выйшаў у грамадзянскім мужчына нейкі, ва ўзросце, даў ім нейкія інструкцыі. Яны нас паднялі і павялі ў падвал свайго РУУС. Там у іх нейкі пакойчык, як канферэнц-зала нейкая, пасадзілі ўсіх шэрагамі і пачалі збіваць па чарзе дубінай. Трэба было сядзець так, каб галава была ніжэй за калені, сагнуўшыся, глядзець ні ў якім разе на іх нельга, і яны білі кожнага і пыталіся... білі дубінкамі і кулакамі, пыталіся, спрабавалі выбіць інфармацыю, хто колькі каму заплаціў».

Пад паўдня ўсе затрыманыя былі этапаваныя ў ІЧУ на Акрэсціна ці ў ІЧУ Жодзіна.

16:00 • 24:00

Увечары 11 жніўня ў РУУС пачалі паступаць новыя затрыманыя, гвалт аднавіўся.

«Нас проста, загнуўшы ракам, праганялі ў сам будынак РУУС. Нас адразу не ставілі на вуліцы. Загналі нас у РУУС, паставілі там на калені на зямлю і галава павінна быць ілбом на падлозе, рукі за спінай».

«У іх была заўсёды ўмова — галаву ўніз, не глядзець, сагнуцца ўніз і наперад, і яны пагражалі: "Хто галаву падыме, таму канец". Гэта казалі людзі ў масках, у балаклавах. Гэта ўжо былі не тыя, хто вёз. Іншыя прымалі, яны былі ў форме, але не ў форме АМАПа».

Як і ў папярэднія дні, затрыманых размяшчалі або на вуліцы, або ўнутры будынка, у актавай зале. Пры гэтым супрацоўнікі РУУС ужывалі да затрыманых фізічную сілу і абражалі іх.

«У зале недзе чалавек 20, напэўна. Мы там сядзелі, часам кагосьці выводзілі, кагосьці прыводзілі. Там яшчэ была дзіўная такая сітуацыя. Хлопец яшчэ ў калідоры, калі стаялі тварам у падлогу і кагосьці білі, ён, па-мойму, не зусім разумна, але тым не менш, выкрыкваў: "Давайце, біце мяне па галаве! Давайце!". Яго сапраўды білі і па галаве, і яшчэ некуды».

«Крычалі: "Заткніся!". Часам падыходзілі, бралі за шыю, спрабавалі супакоіць, але не вельмі гуманнымі спосабамі. Бралі за шыю, уніз нагіналі, часам па нагах білі. Дубінкамі ў асноўным».

Працэдуры афармлення затрыманых праходзілі без захавання іх законных правоў, людзей працягвалі ўтрымліваць у нязручных позах на працягу працяглага часу. Неапраўданая праява агрэсіі і злоўжыванне ўладай зыходзіла не толькі ад супрацоўнікаў-мужчын — сведкі згадваюць жанчыну-супрацоўніцу РУУС, якая выконвала свае абавязкі груба і бесцырымонна.

«Пачалі нас вадзіць на вопіс рэчаў: у каго якія рэчы, хто што рабіў. Там дзяўчаткі і хлопцы былі. Вось адзінае, што вельмі там запомнілася. Каля мяне хлопец ляжаў, я так краем вока ўбачыў: дзяўчына да яго падышла — жанчына ў масцы, цётка такая была ў форме міліцыі. Яго нагой па твары: "Уставай, чаго разлёгся, пайшлі"».

Пры афармленні дакументаў супрацоўнікі РУУС прама заяўлялі, што працэдура носіць фармальны характар, і што ўсіх затрыманых у любым выпадку прыцягнуць да адказнасці па сфальсіфікаваных пратаколах.

«Склалі пратакол затрымання і кажуць: "Будзеш падпісваць ці не?". Я кажу: "А што зменіць, падпішу я гэты пратакол ці не падпішу?" Яны кажуць: "У прынцыпе нічога. Можаш не падпісваць. Але калі ты падпісваеш, цябе могуць сёння ўжо і адпусціць, ці заўтра з раніцы. А калі не падпісваеш, то, хутчэй за ўсё, 15 сутак будзеш сядзець"».

12 жніўня 2020 года

«У Кастрычніцкім РУУС хтосьці пасмеў павярнуць [галаву], на кагосьці паглядзець, таму добранька прылятала дубінкамі і па нагах, і па руках. Проста ставілі да сценкі і па нагах білі дубінкамі хлопцам».

Са сведчанняў пацярпелага

00:00 • 16:00

Пасля паўночы ў РУУС працягвалі паступаць групы затрыманых — супрацоўнікі, якія дзяжурылі, адразу заводзілі людзей у будынак для афармлення, на гэты раз не ставячы іх на вуліцы. Аднак у памяшканні людзей

таксама прымушалі стаць у нязручныя позы: на калені, галаву ў падлогу. Рукі ў людзей заставаліся звязанымі. У такой позе людзі вымушаныя былі знаходзіцца па некалькі гадзінаў, чакаючы сваёй чаргі для афармлення.

> *«Прыязджаем, нас выгружаюць. Нічога не відаць, тварам у падлогу, рукі заламалі, вядуць. Завялі ў нейкае памяшканне, ужо больш цывільнае. То бок, не на вуліцы. На плітку, на калені, галавой у падлогу паставілі, рукі таксама былі звязаныя за спінай. Чакалі афармлення, але, як аказалася, гэта РУУС ужо быў».*

> *«У гэтым пакоі, куды мяне прывялі, пасадзілі на калені, галавой у падлогу. Рукі за спінай, у кайданках усё яшчэ. Гэта вельмі нязручная поза. У ёй вельмі балюча знаходзіцца больш за 5 хвілінаў. А я там знаходзіўся вельмі доўга. Можа гадзіны 3–4 у РУУС. У працэсе допыту і чакання складання пратакола».*

Перад працэдурай афармлення, сілавікі ажыццяўлялі асабісты дагляд кожнага затрыманага. Знайшоўшы ў аднаго з затрыманых маркер, супрацоўнікі выказалі здагадку яго дачынення да нанясення пратэстных надпісаў. У якасці пакарання яны збіраліся зрабіць на яго адзенні надпіс «3%».

> *«У мяне знайшлі маркер чорны. Пыталіся ў мяне, што гэта я псую грамадскую маёмасць. Я ім сказаў, што я асуджаю такія паводзіны, што ўвогуле праўда. Ну, калі ты не можаш зрабіць прыгажэй нейкія рэчы, то, напэўна, не варта гэтага спрабаваць зрабіць нешта з імі. Хацелі мне напісаць на майцы "3 %" гэтыя людзі, у Кастрычніцкім РУУС. Мне не напісалі, толькі таму, што я сказаў, што я асуджаю ўсё гэта».*

Як і ў папярэднія дні, у кабінеце следчага адбывалася збіццё — сілавікі збівалі затрыманых за тое, што, на іх думку, людзі атрымлівалі грошы за ўдзел у пратэстах. Таксама супрацоўнікі былі ўпэўненыя, што ў людзей былі «куратары», якія каардынавалі іх удзел у пратэстах.

> *«Быў допыт у нейкага следчага ў кабінеце. Падняліся. Вадзілі проста за шыю, тварам у падлогу — туды-сюды. Паставілі мяне і яшчэ нейкага там хлопца, нас па 2 вадзілі туды, каля шафы, таксама на калені, тварам у шафу. Пыталіся, дзе быў затрыманы. Пыталіся: "Колькі табе заплаціў Бабарыка?". У майго сябра было 15 рублёў. Яму за гэтыя 15 рублёў прылятала, што ён ад Бабарыкі іх атрымаў. У мяне 15 рублёў не было.*

Але пакуль у мяне пыталіся, білі па нагах, па ягадзіцах. Мне па ступнях вельмі шмат білі. Пакуль пытаюцца, пачынаюць часта вельмі біць і мяне і гэтага суседа».

Калі затрыманыя не маглі даць дакладных адказаў ці не валодалі патрэбнымі звесткамі, да іх тут жа ўжывалі фізічную сілу — удары дубінкамі сталіся спосабам «выбіцця» інфармацыі.

*«Яны мяне трымалі, садзілі на крэсла, пыталіся. І на момантах, дзе я адказваў, што не ведаю, дзе я знаходзіўся, таму што я не ведаў тую мясцовасць, мяне падымалі з крэсла і білі дубінкай па ж*пе. У мяне вялізны сіняк пазней з'явіўся там. Што, як пазней я даведаўся, небяспечна трамбозам, калі такія сінякі вялікія. РУУС — адзінае месца, дзе мяне білі на допытах дубінкай».*

Большасці людзей не давалі часу прачытаць складзеныя пратаколы. Працэдура подпісу, незалежна ад таго, пісаў чалавек, што ён згодны з выкладзеным у пратаколе ці не, таксама суправаджалася ўдарамі. Паводле сведчанняў затрыманых, усім людзям, якія прыязджалі ў РУУС збітымі, сілавікі ставілі ў віну «супраціў пры затрыманні».

«Я ўвогуле не бачыў, што падпісваю. Проста так доўга ішлі ўсе гэтыя складанні пратаколаў. А мяне яшчэ білі да гэтага два разы, і каталі, і ціснулі. Ідэя пра тое, каб затрымліваць неяк гэтых людзей, марнаваць іх час, нешта там вычытваць не падалася мне разумнай. Яны выдаткуюць 30 секундаў проста, каб мяне пабіць, і я, у выніку, усё падпішу, не чытаючы».

Сілавікі не надавалі медыцынскую дапамогу затрыманым нават у выпадках, калі людзі скардзіліся на відавочна цяжкія траўмы. Сілавікі па-ранейшаму не давалі людзям піць і не дазвалялі наведаць прыбіральню.

«Калі мяне арыштоўвалі, мне разбілі галаву, і вось гэтая частка была ўся ў крыві — патыліца. Трэба было зашываць, але хуткую не выклікалі. Я прасіў. І вады яны не давалі, і ў прыбіральню [не вадзілі] — казалі, што пачакайце да дома».

Большасць затрыманых адвялі ў камеры ўнутранага ўтрымання. Камеры былі перапоўненыя, людзям там было вельмі цесна. Унутры стаяў холад, адсутнічалі элементарныя бытавыя ўмовы, і людзям даводзілася спаць прама на падлозе.

«Увогуле там, дзе мы начавалі, было вельмі мала месца. А чалавек нас там было 6. Там не было ніякіх перадумоваў, каб мы маглі там начаваць. Там не было ніякіх матрацаў. На падлогу ўсе леглі і чакалі раніцы. Крыху атрымалася паспаць. Можа гадзіны дзве».

Рана зранку затрыманых пачалі падымаць з месцаў і з крыкамі выводзіць на вуліцу. Першыя групы людзей пагрузілі ў аўтазакі і адправілі ў іншыя месцы ўтрымання.

«Нас рана зранку разбудзілі і так жа, з крыкамі, з матамі сталі выганяць з камеры, з пагрозамі збіцця, калі ты галаву не туды павернеш, замарудзішся. Ужо ў машыну пасадзілі, у спецыялізаваную, для перавозкі затрыманых».

«І ў нейкі момант нас усё ж з гэтай залы вывелі, пад крыкі вывелі назад з будынка, змясцілі ў аўтобус. У аўтобусе чалавек 30 недзе. Перад тым, як у аўтобус нас завесці, нам сцягнулі рукі за спінай сцяжкамі белымі».

У той жа час іншыя групы затрыманых, пастаўленыя ў чаргу тварам да сцяны, працяглы час чакалі транспартавання на вуліцы. Супрацоўнікі спецпадраздзяленняў пры зверцы дадзеных кожнаму наносілі ўдар дубінкай. У выпадку, калі чалавек называў свае дадзеныя не занадта выразна — удары паўтараліся.

«Мяне ў апошняй партыі забіралі. І вось супрацоўнік міліцыі нас чалавек 10 выводзіў. Праходзілі праз тое месца, дзе стаяў аўтазак, і людзі стаялі ў чарзе ў гэты аўтазак тварам да сцяны, рукі за галаву. Хадзіў, не ведаю супрацоўнік, чалавек у чорным у масцы з дубінкай, проста падыходзіў і па спіне хлопцаў: "Прозвішча, імя, імя па бацьку!". Добра чуваць былі ўдары. Хто ціха казаў — удары паўтараліся».

16:00–24:00

Пасля абеду 12 жніўня 2020 года ў РУУС пачалі паступаць новыя групы затрыманых. Іх таксама прапускалі праз «калідор» — сагнутыя ў тры пагібелі людзі з рукамі, зацягнутымі сцяжкамі і заведзенымі за спіну, праходзілі праз строй супрацоўнікаў міліцыі, пастаўленых у два шэрагі, і пры гэтым кожны з супрацоўнікаў наносіў дубінкай удар тым, хто праходзіў.

«Мы прыехалі ў Кастрычніцкі РУУС. Выводзячы з аўтазака, прапускалі людзей праз "калідор". Нас скручвалі так, што галава была ніжэй за ягадзіцы, ісці было немагчыма. Мяне валаклі па гэтых лесвіцах у РУУС, потым паставілі на калені і нацягнулі сцяжкі на рукі. Некалькі дзён у мяне потым былі сляды ад сцяжак».

«У мяне ўжо здранцвелі ногі стаяць у такім становішчы. Гэта было невыносна. У нейкі момант я зразумеў, што не магу паварушыць рукамі, бо яны здранцвелі. Падышоў да мяне міліцыянт, крыкнуў на АМАП: "Вы што, дэбілы? Хутка паднялі яго, разразайце сцяжкі. Што вы зрабілі?". Мне разрэзалі сцяжкі. Міліцыянт спытаў, ці магу я паварушыць рукамі. Я падняў галаву, за што атрымаў удар у грудзі і мне сказалі апусціць галаву. Я сказаў, што не магу паварушыць рукамі, яны былі сінія. Супрацоўнік мне спачатку дапамагаў размінаць рукі, а потым пасадзіў і сказаў размінаць самастойна».

«У прынцыпе, у РУУС на той момант нас ужо не каталі, можна сказаць. Так, пару разоў у вобласць таза з нагі ўдарылі, калі ўніз вялі ў падвал — ну, выспятка. І таксама паклалі там тварам у зямлю. Там праляжалі ў сцяжках. Вельмі моцна рукі зацяклі, потым доўгі час нават не працавалі пальцы, дрэнна працавалі».

Спачатку затрыманых прымушалі стаяць у нязручных позах, затым іх адводзілі на афармленне дакументаў, зняцце адбіткаў і фатаграфаванне.

«Калі мяне адвялі ў пакой, дзе пальцы здымаюць, там працавала дзяўчына. У адрозненне ад іх, яна была абсалютна спакойнай: "Усё, устаньце, як вам зручна, дайце пальцы. Добра, адфатаграфуем зараз". Таксама — "імя, прозвішча, імя па бацьку, дата нараджэння". Потым мне дазволілі памыць рукі ад чарнілаў, таму што мне цэлую далонь здымалі, у мяне ўся рука чорная была».

Пасля афармлення затрыманых адводзілі ў падвальнае памяшканне, у так званую актавую залу. Супрацоўнікі РУУС працягвалі пагражаць стомленым, збітым і змардаваным людзям фізічным гвалтам пры любым «непадпарадкаванні» (павярнуў галаву, пакруціў рукамі, спытаў нешта) і перыядычна збівалі затрыманых. З-за недахопу кайданкоў людзям сцягвалі рукі будаўнічымі пластыкавымі сцяжкамі.

«Абразы — так, фізічнае — па нагах білі. Складана доўга стаяць, шырока расставіўшы ногі. Яны білі па нагах: "Што стаяць не ўмееш?". І па нагах білі, каб ногі рассоўваліся».

«Ужо ўвечары нас змясцілі ў залу для канферэнцый, дзе мы прабылі ноч са звязанымі рукамі. Нас прымушалі апускаць галовы, пачынала вельмі балець шыя».

«...[Білі] тых, хто "дрэнна" сябе [паводзіў], маладзейшыя хлопцы там крыху спрабавалі нешта спрачацца, тады ім адразу кайданкі надзявалі і білі. Потым кайданкі ў некаторых здымалі, відаць у іх гэта абмежавана, і надзявалі такія пластыкавыя хамуты».

13 жніўня 2020 года

«...я быў у такім стане... Што там [у РУУС] адбывалася, проста нейкі фашызм ці што, я не ведаю. Гестапа нейкае».

Са сведчанняў пацярпелага

00:00 • 04:00

«Гэта быў самы балючы ўдар. Па ягадзіцах білі, абсалютна ўсіх білі па ягадзіцах. На спіне таксама былі сінякі. Добрых ляшчоў давалі. Такі добры амапаўскі лешч. У дзяўчыны галава б адляцела. Вось гэтай вялізнай рукой 46-га памеру аплявуху па шчацэ. Пасля такіх удараў я ўжо крыху губляўся. Апускаўся, потым падымаўся. Потым мне сказалі ўстаць, потым зноў білі. Вельмі балелі ягадзіцы і шыя. Мне казалі разблакаваць тэлефон. Я сказаў, што не буду. І мне дасталася...».

Новыя групы затрыманых працягвалі праганяць па «калідоры» з амапаўцаў з дубінкамі. З-за цяжкага фізічнага стану некаторыя пацярпелыя не маглі самастойна ісці. Людзі спатыкаліся, падалі, разбівалі сабе калені, аднак супрацоўнікі не надавалі ім дапамогі і проста цягнулі мужчын па лесвіцы.

«Было шмат лесвіцаў — мы ці то ў падвал спускаліся, ці то наверх падымаліся, я не разумеў, дзе гэта адбывалася».

Затрыманых заводзілі ў памяшканне, дзе ставілі на калені тварам уніз, ягадзіцы ўверх і зацягвалі рукі пластыкавымі сцяжкамі. У такім становішчы яны стаялі каля дзвюх гадзінаў: у такой позе, паводле сведчанняў аднаго з пацярпелых, у людзей хутка дранцвелі канцавіны і спіна.

> *«Сцяжкі былі настолькі моцна зацягнутыя, што адзін з супрацоўнікаў (мяне потым гэта нават уразіла) мяне падняў і іншаму сказаў: "Ты што, дэбіл? Што ты робіш? У яго ж рукі сінія. Здымай і размінай яму рукі". Мяне падымаюць, але мая радасць хутка скончылася, калі я ўбачыў свае рукі. Яны рэальна былі сінія. Падобна, як рукі адмярзаюць у чалавека».*

Пасля ў затрыманых апісвалі асабістую маёмасць — тэлефон, пашпарт, ключы і медыкаменты (бінты, абязбольвальныя прэпараты), пасля чаго зноў вярталі ў агульнае памяшканне.

Сілавікі адчувалі поўную беспакаранасць сваіх дзеянняў і здзекаваліся з затрыманых, кажучы ім у твар: *«Каму намаляваць які артыкул?»*.

Сведка апісвае, што людзей мэтанакіравана маркіравалі для далейшага дадатковага гвалту. Так, сілавікі нанеслі яму на ягадзіцы пазнаку фарбай у выглядзе крыжа.

> *«Мы ўсе стаім у шэраг, паднятая якраз пятая кропка. Гэта ідэальны варыянт, каб пазначыць. Ты бачыш усіх, уяўляеш, хто ёсць хто, таму ідэальны варыянт».*

Супрацоўнікі АМАПа звярталіся да практыкі падкідвання рэчавых доказаў. У нейкі момант у памяшканне забег супрацоўнік АМАПа з пакетам і задаў пытанне: «Чый быў нож?», а адзін з супрацоўнікаў, штурхнуўшы затрыманага ў бок, прапанаваў прызнаць нож сваім, аднак той адмовіўся.

Потым людзей пачалі вадзіць па кабінетах для запісу персанальных дадзеных і тлумачэнняў (ПІБ, дзе быў, што рабіў, чаму тут). Любыя спробы гаварыць у іншай манеры, напрыклад, расказваць пра абставіны па-свойму ці даваць дадатковыя тлумачэнні, спыняліся пагрозамі. Допыты мелі характар агрэсіўнага маналогу.

> *«Пасля нас завялі ў кабінет, дзе мяне сталі дапытваць у стылі "дзе быў, што рабіў, што не задавальняе". Пры гэтым гэта было проста накідванне фразаў. Мне нават не давалі сказаць якое-небудзь слова. І вось паўтаралася пастаянна: "Чаго не сядзеў дома, чаго не сядзіцца дома". У выніку гэта*

быў маналог, мяне вывелі з кабінета, і я ўвогуле не зразумеў, навошта мяне туды заводзілі. Пасля гэтага ў іншым кабінеце мы складалі пратакол. Мяне кінулі на падлогу, ударылі, потым паставілі тварам да сцяны, і я так стаяў. Потым разблакавалі мой тэлефон».

Супрацоўнікі РУУС праглядалі тэлефоны і каментавалі падпіскі на апазіцыйныя рэсурсы (Telegram-каналы «NEXTA», «Беларусь галаўнога мозгу»), суправаджаючы гэта зневажальнымі заўвагамі, а на спробы затрыманых адказваць у іранічнай форме ішло далейшае збіццё з пагрозамі.

Пры адмове падпісваць пратакол, змест якога сведку не давалі прачытаць, яго білі па руках, затым паклалі руку на лаўку і пагражалі пераломамі пальцаў і кісці, заяўляючы, што дубінка заменіцца на нагу.

«Па выніку мне прыносяць пратакол, маўляў, падпісвай. Я адмаўляюся, мяне некалькі разоў б'юць па руках за адмовы. Па выніку кладуць руку на лаўку, пачынаюць біць па костках і кажуць, што калі я не падпішу, то дубінка заменіцца на нагу і мне размалоцяць проста ўсе 4 косткі, я не змагу варушыць пальцамі. У выніку я падпісаў пратакол, пра які не меў уяўлення».

Людзі ставілі подпіс на пратаколах пад прамым фізічным прымусам, без азнаямлення з дакументам. Пасля гэтага працягваліся ідэалагічныя знявагі, у тым ліку абвінавачванні ў «здрадзе радзімы».

«Яшчэ быў мой промах: у мяне спыталі, чаму я такі буйны, а я адказаў, што займаўся адзінаборствам, у войска хацеў. Мне за гэта яшчэ прыляцела са словамі, што я “двайны здраднік радзімы”, “мразь” і ўсё такое. Я зразумеў яшчэ раз, што з гэтымі людзьмі не трэба весці дыялог».

Паводле словаў аднаго з пацярпелых, з прыкладна сарака чалавек толькі ў трох выпадках былі складзеныя пратаколы, подпісы пад якімі былі пастаўленыя затрыманымі не пад фізічным прымусам.

«Склалі пратакол, а азнаёміцца мне не далі (калі я хацеў перагарнуць старонку — мяне па руках ударылі дубінкай). Я адмовіўся падпісваць, за гэта зноў атрымаў удар дубінкай. Пагражалі мне, што зламаюць руку. Мне яе заламалі і білі па костках, каб я падпісаў, але я адмаўляўся. Мяне зноў павалілі на падлогу і пачалі збіваць. Я ў выніку распісаўся».

Пад раніцу затрыманых перавялі ў актавую залю, якая была амаль цалкам набітая людзьмі. Людзей пасадзілі на крэслы з апушчанай галавой, працягваючы задаваць пытанні пра палітычныя погляды і ўдзел у мітынгах.

Сведка адзначае, што за час ягонага знаходжання ў актавай зале там змянілася тры змены супрацоўнікаў. Першыя былі найбольш агрэсіўныя: *«першыя былі самыя агрэсіўныя і гадскія»*. У зале знаходзіліся розныя сілавыя структуры ўперамешку — *«міліцыянты, хтосьці з АМАПа»*. Апошняя змена апісваецца як больш спакойная: *«Гэта былі маладыя хлопцы... яны маглі прынесці табе вады»*. Пры гэтым затрыманым неаднаразова загадвалі маўчаць і пагражалі адпраўкай на пятнаццаць сутак у Жодзіна. Ва ўсіх канфіскоўваліся тэлефоны. Хоць масавага збіцця ў гэты момант не адбывалася, затрыманы кажа пра выбарачны гвалт.

> *«Была пара проста, хлопец вельмі такога моцнага целаскладу, вось з яго здзекаваліся ...таксама без усялякіх прычынаў».*

Як расказвае адзін з затрыманых, пасля афармлення яго завялі ў кабінет да трох супрацоўнікаў міліцыі, дзе пачаўся жорсткі допыт з патрабаваннямі прызнанняў і перадачы пароля ад тэлефона. Ён адмаўляўся, сцвярджаючы, што *«проста гуляў»*. У кабінет увайшоў супрацоўнік АМАПа і пачаў пагражаць збіццём і крымінальнай адказнасцю за нібыта нанесены ўдар супрацоўніку міліцыі. Словы затрыманага запісалі на відэа, пасля чаго зноў запатрабавалі пароль ад тэлефона. Адзін з супрацоўнікаў, заўважыўшы пабоі на ягадзіцах, пракаментаваў: *«Вы паглядзіце на яго задніцу, з яго і так хопіць, ён пароль увогуле не скажа»*. Пасля супрацоўнікі паспрабавалі ўвесці пароль самастойна, выкарыстоўваючы дату нараджэння, што аказалася паспяховым ходам.

> *«Зайшоў амапавец і пачаў пагражаць: "Я цябе прама тут пакладу і буду біць да таго моманту, пакуль ты зубы не пачнеш выплёўваць". Мне пагражалі крымінальным артыкулам за тое, што нібыта ўдарыў супрацоўніка міліцыі».*

На працягу ўсёй ночы затрыманыя знаходзіліся без вады і доступу да прыбіральні, нягледзячы на пастаянныя просьбы.

> *«Толькі зранку нам дазволілі папіць вады і схадзіць у прыбіральню. Затрымалі мяне каля 22 гадзінаў вечара, і толькі зранку далі схадзіць у прыбіральню».*

Сярод затрыманых знаходзіўся чалавек, які размаўляў на беларускай мове і абмяркоўваў з супрацоўнікамі тэму сцяга і палітычных поглядаў.

Паводле словаў сведкі, яго жорстка збівалі: пад правым вокам у яго быў след ад моцнага ўдару.

У далейшым адбылася змена супрацоўнікаў, у складзе якой знаходзілася жанчына. Менавіта яна паспрыяла таму, што спісы затрыманых не паведамляліся сваякам.

> *«І прыйшла новая змена, у якой была жанчына. Яна заляцела ў залу і сказала мужчыну: "Яшчэ адно слова, мразь, і вашыя спісы ніхто не ўбачыць". Што ў выніку і здарылася. Ён чапляўся з ёй словамі, яна сказала, што дагуляліся. Пра спісы мы тады нічога не разумелі, але ў выніку так і атрымалася: ніхто нічога пра нас не даведаўся».*

08:00 • 12:00

Да раніцы 13 жніўня многія з затрыманых знаходзіліся ў стане крайняга знясілення, правёўшы без сну каля сутак. Толькі некаторым з іх за гэты час удалося крыху паесці і папіць вады. У нейкі момант супрацоўнікі паведамілі, што затрыманым можна паспаць — з іх знялі сцяжкі, кайданкі і дазволілі ненадоўга адпачыць, седзячы на крэслах.

Каля 11–12 гадзінаў дня затрыманых пачалі загружаць у аўтазакі і перавезлі ў ЦІП на Акрэсціна.

> *«Мне ў нейкі момант, скажам так, сусед па крэсле расштурхаў: "Хлопец, ты храпіш, не трэба". Пасля гэтага нас загружалі ўжо ў аўтазак. Загружалі нас, уласна, ужо, напэўна, у раёне гадзінаў 12–11 дня. У аўтазаку, там, атрымліваецца, самая вялікая камера, яна быццам на 3–4 чалавек, нас туды загрузілі, па-мойму, 3-мясцовая, учатырох запіхалі...»*

НАСТУПСТВЫ: ТРАЎМЫ І ПАШКОДЖАННІ Ў ЗАТРЫМАНЫХ

«Мне было страшна вяртацца ў тое месца. Мне два тыдні пасля таго, як я выйшаў, сніліся кашмары. Я прачынаўся ў халодным поце, плакаў, падрываўся з крыкамі, стаў вельмі нервовым. Пачаліся болі ў сэрцы. Любая сірэна, гучны гук выклікалі паніку».

Са сведчанняў пацярпелага

Варта адзначыць, што многія пацярпелыя атрымалі цяжкія траўмы яшчэ да размяшчэння ў Кастрычніцкім РУУС, потым у выніку гвалтоўных дзеянняў сілавікоў непасрэдна ў РУУС гэтыя пашкоджанні пагоршыліся і многія затрыманыя атрымалі новыя траўмы. У выніку людзі знаходзіліся ў няволі ў вельмі небяспечным для жыцця і здароўя стане.

Чэрапна-мазгавыя і неўралагічныя траўмы

У сведчаннях пацярпелых неаднаразова згадваюцца шматлікія ўдары па галаве дубінкамі, як падчас затрымання, перавозкі ў аўтазаках, так і на тэрыторыі РУУС, што прыводзіла да страты прытомнасці і выяўных неўралагічных сімптомаў. Многія затрыманыя апісваюць прыкметы струсу галаўнога мозгу: млоснасць, ваніты, немагчымасць піць ваду, дэзарыентацыя. Гэтыя дыягназы былі пацверджаныя заключэннямі ўстановаў аховы

здароўя пасля вызвалення (напрыклад, ЗЧМТ, «Гіперкінез галавы і шыі па тыпе цікаў»).

> *«… у мяне ж быў струс, таму што білі па галаве дубінкай таксама не раз».*

> *«Постфактум я думаю, што ў мяне быў струс — тыдні два хадзіў у такім стане, а потым рэзка адпусціла».*

> *«Потым, пасля таго як выйшаў, звярнуўся ў БХМД, паставілі ЗЧМТ закрытую чэрапна-мазгавую траўму».*

> *«Я хацеў піць, але не мог. А назад вада вылазіла, то бок ваніты былі, як пры струсе».*

Сведкамі адзначаліся сутаргавыя станы і выдзяленне пены з рота, што паказвае на вострыя неўралагічныя рэакцыі.

> *«…без прытомнасці, потым у яго яшчэ пена з рота пайшла, эпілепсія нейкая пачалася».*

> *«Былі моцныя галаўныя болі… потым неўрапатолаг усё зафіксавала: гематомы, трэмары».*

Наступствы для здароўя. У кароткатэрміновай перспектыве дадзеныя траўмы суправаджаюцца вострымі неўралагічнымі сімптомамі і рызыкай жыццепагражальных станаў. У доўгатэрміновай перспектыве высокая верагоднасць развіцця посттраўматычных кагнітыўных парушэнняў, хранічных галаўных боляў, вестыбюлярных разладаў, а таксама посттраўматычнага стрэсавага разладу.

Траўмы груднай клеткі і рэбраў, пераломы рук

Пацярпелыя сведчаць пра шматлікія ўдары ў вобласць груднай клеткі, у тым ліку падчас допытаў у Кастрычніцкім РУУС. У шэрагу выпадкаў пераломы і трэшчыны рэбраў, пераломы костак рук былі пацверджаныя толькі пры паўторных медыцынскіх абследаваннях у спецыялізаваных аддзяленнях, што сведчыць пра затрымку дыягностыкі.

> *«…мне нанеслі некалькі ўдараў дубінкай па рэбрах і ў вобласць сцягна. Ужо потым, пазней, высветлілася, што рабро зламалі».*

«Ужо пазней у паліклініцы зрабілі мне паўторны здымак, выявілі, што перапом рабра».

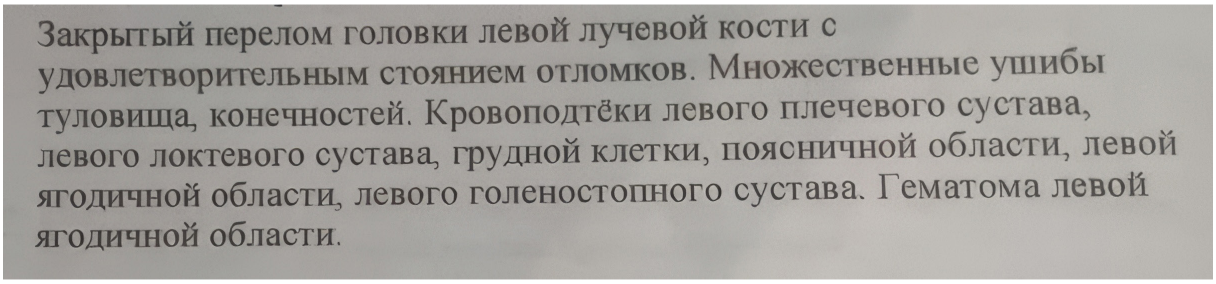
Закрытый перелом головки левой лучевой кости с удовлетворительным стоянием отломков. Множественные ушибы туловища, конечностей. Кровоподтёки левого плечевого сустава, левого локтевого сустава, грудной клетки, поясничной области, левой ягодичной области, левого голеностопного сустава. Гематома левой ягодичной области.

Фота: Фрагмент выпіскі з медыцынскага заключэння пацярпелага. Крыніца: асабісты архіў пацярпелага.

«Як я зразумеў, што ў мяне перапом: галавакружэнне, млоснасць, мутны стан. Больш за ўсё я перажываў за ягадзіцу, таму што яна пачынала апухаць. Я сядзеў на краечку крэсла, і мне было сядзець балюча нават на мяккім крэсле. Яна была шчыльная».

Наступствы для здароўя. Затрымка дыягностыкі і адсутнасць своечасовай дапамогі ў РУУС узмацнялі болевы сіндром у пацярпелых і маглі прыводзіць да ўскладненняў, уключаючы парушэнні дыхальнай функцыі і хранічны боль. Доўгатэрміновыя рызыкі звязаныя з хранічным болем, зніжэннем фізічнай актыўнасці і магчымымі ўскладненнямі.

Траўмы мяккіх тканак і канцавінаў

У сведчаннях пацярпелых сістэматычна згадваюцца шырокія гематомы, ранкі, парэзы, а таксама ўдары сцёгнаў, каленяў, ягадзіцаў. Характар траўмаў паказвае на паўторнае і мэтанакіраванае ўжыванне фізічнай сілы, якая ўжывалася да затрыманых, у тым ліку і ў Кастрычніцкім РУУС Мінска.

«Потым ляжку ж мне адбілі, калені, струс мозгу і перапом рабра».

«Сінякі па целе, парэз на руцэ, рэбры...».

«І тут жа побач напарнік, які стаіць, нанёс некалькі ўдараў па спіне, па сцягне».

Фота: Шырокія гематомы на целе пацярпелых.

Крыніцы: асабістыя архівы пацярпелых.

У медыцынскіх установах горада медыкі зафіксавалі ў пацярпелых шматлікія гематомы, памеры якіх дасягалі да 38–40 см.

«І ў даведцы ў бальніцы мне апісалі пашкоджанні (гематомы, раны) — траўмы былі атрыманыя пры затрыманні і знаходжанні ў РУУС і турме ў Жодзіне».

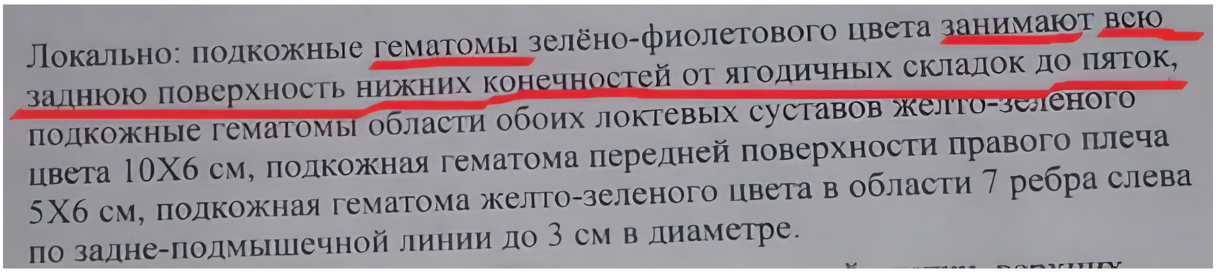

Локально: подкожные гематомы зелёно-фиолетового цвета занимают всю заднюю поверхность нижних конечностей от ягодичных складок до пяток, подкожные гематомы области обоих локтевых суставов желто-зеленого цвета 10Х6 см, подкожная гематома передней поверхности правого плеча 5Х6 см, подкожная гематома желто-зеленого цвета в области 7 ребра слева по задне-подмышечной линии до 3 см в диаметре.

Фота: фрагмент выпіскі з медыцынскага заключэння аднаго з пацярпелых.

Крыніца: асабісты архіў пацярпелага.

Наступствы для здароўя. Кароткатэрмінова дадзеныя траўмы выклікаюць боль, ацёкі і часовыя абмежаванні рухомасці. У доўгатэрміновай перспектыве магчымыя ўстойлівыя болевыя сіндромы, рубцовыя змены мяккіх тканак і функцыянальныя парушэнні апорна-рухальнага апарата.

Траўмы твару, носа, крывацёку

Асобныя сведчанні апісваюць цяжкія траўмы твару ў затрыманых, якія суправаджаліся інтэнсіўным крывацёкам. У некаторых затрыманых былі пераломы носа (вытрымка з медыцынскага заключэння: «закрыты пералом костак носа са змяшчэннем касцявых абломкаў»), масіўныя гематомы, дэфармацыя твару, сляды ўдараў у завушнай вобласці, сколы зубоў. Нягледзячы на відавочныя прыкметы цяжкіх пашкоджанняў, медыцынская дапамога ў РУУС не надавалася.

> *«Далі мне кавалак туалетнай паперы, каб я з яе скруціў сабе тампоны і закрыў нос, таму што крывацёк не спыняўся. Але медыцынскай дапамогі ніякай дадзена не было».*
>
> *«Я рэальна ўвесь быў у крыві, усё адзенне ў крыві і я ўвесь сіні».*
>
> *«Палова твару была белая, іншая чорная. Яму так пераехалі па твары».*
>
> *«А ў гэтага хлопца дакладна быў зламаны нос. Вядома, яму патрэбная была медыцынская дапамога».*
>
> *«...у яго была такая гематома [на воку], як, я не ведаю, як сталактыт».*

Адзначаныя наступствы, якія развіліся пазней:

«Пасля гэтага з носа пачала часта ісці кроў».

«На галаве шнар... зашываць ужо было позна».

У няпоўнагадовага пацярпелага:

«Пасля траўмаў, атрыманых у РУУС, у яго пачаўся перыядычны насавы крывацёк і праблемы з вачыма (падобна на нярвовы цік)».

Наступствы для здароўя. Падобныя траўмы спалучаныя з рызыкай устойлівых касметычных дэфектаў, парушэнняў дыхання, ЛОР, неўралагічных і афтальмалагічных ускладненняў, псіхалагічных наступстваў, звязаных са знявечваннем і болем.

Траўмы ад гумавых куляў

У аднаго з затрыманых задакументаваныя трапленні гумавых куляў у розныя часткі цела, аднак, нягледзячы на гэта, медыцынскай дапамогі ў РУУС яму не надалі і хуткую дапамогу не выклікалі.

«Я не адразу зразумеў, што ў мяне стрэлілі. Боль, нанесены раней, быў мацнейшы».

«Я баяўся, што гэта агнястрэл...».

«У лоб. І ў сэрца. Трапіла ў рабро, падобна... унутр не пранікла, застаўся толькі шнар».

Наступствы для здароўя. У пацярпелага адзначаліся масіўныя гематомы і пашкоджанні мяккіх тканак. На працягу некалькіх месяцаў у яго прысутнічаў працяглы болевы сіндром.

Пашкоджанні ад сцяжак, вымушаных позаў

Шматразовыя сведчанні паказваюць на мэтанакіраваныя балючыя фіксацыі рук у РУУС, якія прыводзілі да парушэння кровазвароту і страты адчувальнасці ў руках і кісцях.

«Рукі за спінай, ногі скрыжаваныя, галава ў падлогу... стаялі так вельмі доўга».

«Ніжэй за калені так пераціснулі, што ногі адмовілі цалкам».

«Калі бачылі, што рук не адчувае, да яго падыходзілі і толькі мацней зацягвалі».

Наступствы для здароўя. Нават праз некалькі месяцаў пасля вызвалення многія пацярпелыя адзначалі болі ў суставах, сасудзістыя парушэнні, здранцвенне канцавінаў.

«То бок, былі моцныя ацёкі. Цяпер ужо пальцы ў прынцыпе працуюць, але перыядычна пачынаюць балець суставы, я думаю, што гэта пасля гэтага».

Псіхатраўматызацыя

Разам з фізічнымі пашкоджаннямі ў пацярпелых зафіксаваныя выяўныя псіхатраўмуючыя фактары: пастаянны страх, адчуванне пагрозы паўторнага затрымання, панічныя рэакцыі, парушэнні сну. Аднаму з апытаных пацярпелых спатрэбілася кваліфікаваная псіхіятрычная дапамога і лячэнне ў спецыялізаванай установе аховы здароўя. Пазначаныя сімптомы захоўваліся ў яго пасля вызвалення на працягу некалькіх месяцаў.

«Першы час было вельмі страшна выходзіць на вуліцу».

«У мяне была паніка, што хтосьці ёсць і што мяне зараз забяруць».

Апытаныя грамадзяне кажуць пра працягласць гэтых станаў:

«Так недзе тыдзень было... У псіхалагічным плане сляды заставаліся».

«Мне два тыдні сніліся кашмары. Прачынаўся ў халодным поце, плакаў, крычаў».

«Любая сірэна, гучны гук выклікалі паніку».

«Калі бачу мужчын у масцы — накрывае трывога, трэба тэрмінова выйсці».

Многія з апытаных адзначаюць парушэнні сну:

«Кладуся спаць — флэшбэкі: кабінет, спартзала, Жодзіна».

«Тыдзень не мог заснуць — адчуванне, быццам падаю ў калодзеж».

Наступствы для здароўя. У першыя тыдні пасля вызвалення ў пацярпелых назіраліся вострыя стрэсавыя рэакцыі. У доўгатэрміновай перспектыве ў такіх людзей высокая рызыка развіцця посттраўматычнага стрэсавага разладу, дэпрэсіі, бессані, трывожных разладаў і сацыяльнай дэзадаптацыі.

«Лячыўся ў псіхолага доўгі час. Да гэтага часу не магу сказаць, што прыйшло ў парадак. Неяк адбіваюцца наступствы. Не магу спаць спакойна па начах, апетыт знікае часцяком. Суставы баляць. Пішчаць ногі».

Адмова ў медыцынскай дапамозе як пагаршальны фактар

Сведкі кажуць пра сістэмны характар адмоваў у медыцынскай дапамозе ў Кастрычніцкім РУУС Мінска нават пры відавочных траўмах і жыццепагражальных станах: просьбы пра медыцынскую дапамогу ігнараваліся, выклікалі ў супрацоўнікаў дадатковую агрэсію ці фармальныя адказы. У выніку частка траўмаў у затрыманых грамадзянаў была зафіксаваная са спазненнем, калі знешнія прыкметы збіцця часткова зніклі.

«А вы прасілі ўвогуле дапамогі? — Мне сказалі так: "На Акрэсціна ёсць свой лекар, там табе дапамогуць"».

«Пра лекара нават казаць нельга было».

«Размовы пра медыцынскую дапамогу не было ўвогуле».

«Ніхто не прасіў дапамогі, хоць і плакалі, стагналі».

«Пасля таго, як мы 3 дні адсядзелі, ужо некаторыя пабоі сышлі».

Нават пасля вызвалення медыцынская дапамога ў некаторых лячэбных установах была няпоўнай, а інфармацыя пра зафіксаваныя траўмы знікала з медыцынскіх дакументаў.

«У БХМД запісалі, што ўдары, пашкоджанні. Не ўбачылі пералому».

«Картка знікла, потым знайшлася, але ўжо без інфармацыі пра збіццё».

«Зноў хадзіў на абследаванне ў паліклініку, прасіў зрабіць копіі (сфатаграфаваць) медыцынскія агляды па атрыманых траўмах, але лекары не дазволілі ім гэта зрабіць».

«Сінякі па целе, парэз на руцэ, рэбры, вушы моцна чырвоныя і сляды ад парэзаў за вушамі, на твары гузы. Пасля таго, як мы 3 дні адсядзелі, ужо некаторыя пабоі сышлі. Таму пабоі можна было з цяжкасцю зняць».

Наступствы для здароўя. Адмова ў своечасовай дапамозе пагаршала фізічную шкоду, ускладняла лячэнне і зніжала магчымасць эфектыўнай фіксацыі траўмаў, страта часткі доказаў, што мела як медыцынскія, так і прававыя наступствы.

АСОБЫ, АДКАЗНЫЯ ЗА КАТАВАННІ ЗАТРЫМАНЫХ У КАСТРЫЧНІЦКІМ РУУС МІНСКА

«Мяне давялі да кабінета. Гэта аказаўся самы страшны кабінет у маім жыцці. Там адчыніліся дзверы, і проста мяне штурхнулі. Думаў, зараз проста спытаюць. Што-небудзь зафіксуюць і назад адвядуць. Не. Усталі 6 чалавек. Яны падышлі да мяне і проста пачалі біць нагамі. І білі па ўсім целе. Не выбарачна, а менавіта ўсё цела. Не рукі ногі, а ўсё-ўсё цела. Ногі, грудзі, спіна, па попе білі. Па галаве нават білі. Не прайшло 5 хвілінаў, яны адышлі, прыйшоў нейкі ў форме такі вялікі здаровы чалавек. Па-мойму, гэта быў ужо АМАПАвец. А калі мяне завялі ў кабінет, гэта былі супрацоўнікі. У іх была звычайная форма».

Са сведчанняў пацярпелага

Аўтары дакумента лічаць неабходным пазначыць асобаў, адказных за масавыя катаванні ў Беларусі і ў Кастрычніцкім РУУС Мінска, у прыватнасці, а таксама вінаватых у беспакаранасці гэтых злачынстваў.

1. Асоба, якая займае пасаду прэзідэнта Рэспублікі Беларусь, — **Лукашэнка Аляксандр Рыгоравіч**.

2. Міністр унутраных спраў Рэспублікі Беларусь **Караеў Юрый Хаджымуратавіч** (займаў дадзеную пасаду з 11 чэрвеня 2019 года па 29 кастрычніка 2020 года).

3. Намеснік міністра ўнутраных спраў Рэспублікі Беларусь **Барсукоў Аляксандр Пятровіч** (займаў дадзеную пасаду з 10 лістапада 2017 года па 29 кастрычніка 2020 года).

4. Начальнік Галоўнага ўпраўлення ўнутраных спраў Мінскага гарвыканкама **Кубракоў Іван Уладзіміравіч** (займаў дадзеную пасаду з 29 кастрычніка 2020 года міністр унутраных спраў Рэспублікі Беларусь).

5. Камандзір АМАПа ГУУС Мінгарвыканкама **Балаба Дзмітрый Уладзіміравіч** (займаў дадзеную пасаду з 2015 года па 29 студзеня 2025 года).

6. Генеральны пракурор Рэспублікі Беларусь **Канюк Аляксандр Уладзіміравіч** (займаў дадзеную пасаду з 20 верасня 2011 года па 9 верасня 2020 года).

7. Старшыня Следчага камітэта Рэспублікі Беларусь **Наскевіч Іван Данілавіч** (займаў дадзеную пасаду з 10 лістапада 2015 года па 11 сакавіка 2021 года).

8. Пракурор Мінска **Лаўрухін Алег Уладзіміравіч** (займае дадзеную пасаду з 27 снежня 2019 года па цяперашні час, т.б. на момант напісання дадзенага расследавання).

9. Пракурор Кастрычніцкага раёна Мінска **Трайкоўскі Юрый Уладзіміравіч**.[11]

Супрацоўнікі Кастрычніцкага РУУС Мінска з'яўляюцца службовымі асобамі, якія праходзяць службу і падпарадкаваныя Галоўнаму ўпраўленню ўнутраных спраў Мінскага гарадскога выканаўчага камітэта. Усе супрацоўнікі з'яўляюцца або супрацоўнікамі Міністэрства ўнутраных спраў, калі яны праходзяць службу, або грамадзянскім персаналам, якія ажыццяўляюць забеспячэнне дзейнасці ўпраўлення і яго тэхнічнае абслугоўванне

11 Дакладная дата прызначэння не ўсталяваная. Разам з тым з адкрытых крыніцаў вынікае, што па стане на чэрвень 2020 года ён займаў гэтую пасаду і працягваў яе займаць у наступны перыяд. https://minsknews.by/obvinyaemyj-upal-na-koleni-umolyaya-sudyu-peresmotret-prigovor-zamprokurora-rasskazal-o-svoej-rabote/

(з'яўляюцца дзяржаўнымі грамадзянскімі службоўцамі). Усе супрацоўнікі РУУС абавязаныя строга выконваць заканадаўства Рэспублікі Беларусь, прафесійную этыку, прытрымлівацца маральных і этычных нормаў, якія адпавядаюць іх пасадзе.

У Кастрычніцкім РУУС Мінска, як і іншых РУУС, усе супрацоўнікі падпарадкоўваюцца начальніку і яго намеснікам, выкананне загадаў кіраўніцтва падтрымліваецца сістэмай выбудаванай іерархіі і жорсткай дысцыплінай. Любыя дзеянні з боку супрацоўнікаў здзяйсняюцца па прамым загадзе кіраўніцтва, яно не можа не ведаць пра сітуацыю ва ўпраўленні. Менавіта кіраўніцтва РУУС аддавала злачынныя загады сваім падначаленым у жніўні 2020 года, выконваючы агульную лінію жорсткага прыціснення мірных акцый пратэсту ў Беларусі, якая ішла ад іх кіраўнікоў у МУС.

> *«Запомніўся галоўны, іх палкоўнік. Ён хадзіў, спрабаваў наводзіць парадак, крычаў на іх, але ён сам ніколі нікога не біў і нічога не запаўняў. Ён быў ва ўзросце. Быў момант, як ён крычаў на супрацоўнікаў, таму што яны ў гэтай актавай зале... Усе сышлі, не было нікога, хто дзяжурыў, глядзеў за затрыманымі. І там ляжаў нож нейкі, будаўнічы, для лістоў. І ён казаў: "Як вы можаце? Вы што, зусім? Яны ж тут усе неадэкватныя. Зараз хто-небудзь выскачыць ды парэжа каго-небудзь. Чаму няма ў вас парадку, хто за кім?" крычаў на іх. І гэта ўсё было пры нас, пры затрыманых».*

Аўтары дакумента не могуць сцвярджаць, ці былі гэта фармальныя ці нефармальныя загады з боку кіраўніцтва РУУС, аднак той гвалт, катаванні і ўтрыманне ў нечалавечых умовах затрыманых 7–13 жніўня 2020 года былі часткай прапрацаванага, выразнага плану, пры гэтым жорсткія бесчалавечныя ўмовы ўтрымання ў Кастрычніцкім РУУС Мінска не мяняліся на працягу гэтых дзён.

Такім чынам, усё кіраўніцтва Кастрычніцкага РУУС Мінска павінна несці персанальную крымінальную адказнасць за ўсе падзеі і інцыдэнты на тэрыторыі і ў памяшканнях РУУС 7–13 жніўня 2020 года.

Начальнік Кастрычніцкага РУУС Мінска і яго намеснікі

Асобамі, непасрэдна адказнымі за злачынствы, якія здзяйсняліся ў Кастрычніцкім РУУС Мінска ў перыяд з 7 па 13 жніўня 2020 года, з'яўляецца вышэйшае кіраўніцтва раённага ўпраўлення — начальнік і яго намеснікі.

№ 001

ПІБ

Рыдзецкі

Аляксандр Міхайлавіч

Дата нараджэння: 1978-08-14

Пасада: начальнік РУУС

№ 002

ПІБ

Макрыцкі

Віталь Міхайлавіч

Дата нараджэння: 1975-02-17

Пасада: першы намеснік начальніка РУУС, начальнік крымінальнай міліцыі

Званне: палкоўнік міліцыі

№ 003

ПІБ

Семянцоў

Віталь Мікалаевіч

Дата нараджэння: 1978-08-08

Пасада: намеснік начальніка РУУС, начальнік міліцыі грамадскай бяспекі

Званне: палкоўнік міліцыі

№ 004

ПІБ

Яраш

Віталь Пятровіч

Дата нараджэння: 1979-02-05

Пасада: намеснік начальніка міліцыі грамадскай бяспекі

Званне: падпалкоўнік міліцыі

№ 005

ПІБ

Пячура

Дзяніс Міхайлавіч

Дата нараджэння: 1980-03-30

Пасада: часовы выканаўца абавязкаў намесніка начальніка РУУС па ідэалагічнай працы і кадравым забеспячэнні, акрамя таго ён выступаў ілжэсведкам у адміністратыўных справах

Пералік супрацоўнікаў РУУС, якія праходзілі службу ў жніўні 2020 года [12]

Супрацоўнікі Кастрычніцкага РУУС Мінска ясна ўсведамлялі супрацьпраўнасць сваіх дзеянняў, разумелі, што яны здзяйсняюць службовыя злачынствы. Менавіта таму яны прадпрымалі максімальныя меры, каб іх пасля было немагчыма апазнаць.

> *«Гэта былі супрацоўнікі РУУС. Яны не былі апранутыя як аліўкі ці амапаўцы, гэта былі проста супрацоўнікі РУУС. Яны там усе былі целаскладам больш хліпкія, чым амапаўцы. Яны былі ў форме міліцэйскай. Частка з іх была без пагонаў ці з перавернутымі пагонамі, а частка з іх была з пагонамі, але я не разбіраюся ў чынах, не магу сказаць. Яны ўсе ў большасці былі ў масках».*

Многія сведкі сцвярджалі, што супрацоўнікі РУУС пераапраналіся ў чорную форму без апазнавальных знакаў і збівалі затрыманых. Тым самым яны спрабавалі схаваць свой удзел у здзейсненых злачынствах.

> *«Ніхто не прадстаўляўся, але гэта былі ўсе супрацоўнікі РУУС, так было зразумела па форме, а АМАП з'ехаў. Усе супрацоўнікі былі або ў балаклавах, або ў масках супраць кавіда і ў кепках. Жанчыны ў самім РУУС былі без масак, твар іх было відаць».*

Калі вы ведаеце канкрэтных асобаў, якія ажыццяўлялі катаванні і жорсткае абыходжанне з затрыманымі ў жніўні 2020 года, просім звязацца з Міжнародным камітэтам па расследаванні катаванняў у Беларусі.

Сайт: https://torturesbelarus2020.org/

Email: contact@torturesbelarus2020.org

Telegram: @ICITB2020_contact

Гарантуем максімальную бяспеку пры камунікацыі!

---

12 У гэты пералік уключаныя супрацоўнікі Кастрычніцкага РУУС горада Мінска, якія праходзілі службу ў жніўні 2020 года і далей. Пералік змяшчае прозвішча, імя, імя па бацьку, дату нараджэння, фотаздымак, меркаваныя пасады і званні (у некаторых выпадках дату згадкі пра займаную пасаду па нашых крыніцах). Дадзены пералік фармаваўся экспертамі Міжнароднага камітэта па расследаванні катаванняў у Беларусі шляхам аналізу дадзеных, атрыманых ад ініцыятывы «КіберПартызаны», адкрытых крыніцаў і праведзеных апытанняў пацярпелых. https://torturesbelarus2020.org/wp-content/uploads/2026/03/kastrychnicki-ruus_dadatak_by.pdf

ПРАВАВАЯ КВАЛІФІКАЦЫЯ ДЗЕЯННЯЎ СУПРАЦОЎНІКАЎ СІЛАВЫХ ОРГАНАЎ БЕЛАРУСІ

«Склалі пратакол, а азнаёміцца мне не далі. Калі я хацеў перагарнуць старонку, мяне па руках ударылі дубінкай. Я адмовіўся падпісваць, за гэта зноў атрымаў удар дубінкай. Пагражалі мне, што зламаюць руку. Мне яе заламалі і білі па костках, каб я падпісаў, але я адмаўляўся. Мяне зноў павалілі на падлогу і пачалі збіваць. Я ў выніку распісаўся».

Са сведчанняў пацярпелага

Дзеянні, якія мелі месца ў перыяд з 7 па 13 жніўня 2020 года на тэрыторыі Кастрычніцкага РУУС горада Мінска, змяшчаюць прыкметы грубага парушэння службовых абавязкаў з боку кіраўніцтва і супрацоўнікаў дадзенага падраздзялення, якое выявілася ў невыкананні абавязку па забеспячэнні і абароне правоў і свабодаў грамадзянаў. Пазначаныя дзеянні ажыццяўляліся ў выкананні загадзя незаконных загадаў, матываваных палітычнымі меркаваннямі і накіраваных на спыненне выказвання іншадумства.

Падчас масавых затрыманняў, якія праводзіліся на тэрыторыі Рэспублікі Беларусь, супрацоўнікі органаў унутраных спраў здзейснілі дзеянні, якія па сваім характары і наступствах супярэчаць нормам нацыянальнага

заканадаўства, а таксама міжнародным абавязальніцтвам Рэспублікі Беларусь, уключаючы забарону катаванняў і жорсткага, бесчалавечнага ці прынізлівага для годнасці абыходжання.

Фактычныя абставіны названых дзеянняў пацвярджаюцца доказамі, сабранымі *Міжнародным камітэтам па расследаванні катаванняў у Беларусі*, у тым ліку шматлікімі паказаннямі сведак і дакументальнымі матэрыяламі, нададзенымі пацярпелымі.

У дачыненні да затрыманых у Кастрычніцкім РУУС Мінска ўжывалася грубая фізічная сіла, не абумоўленая неабходнасцю падтрымання парадку. Траўмаваных пры затрыманні людзей жорстка збівалі, пры гэтым наносячы дадатковыя траўмы; прымушалі знаходзіцца ў ненатуральных балючых позах з перацягнутымі сцяжкамі рукамі на працягу працяглага часу. Да затрыманых грамадзянаў ужываўся акрамя фізічнага і псіхалагічны гвалт. Іх усяляк абражалі, палохалі, ім пагражалі фізічнай расправай.

Сукупнасць прааналізаванай інфармацыі (сведчанняў пацярпелых і іх медыцынскіх дакументаў) паказвае на сістэматычнае і шматузроўневае нанясенне шкоды здароўю ва ўмовах поўнай залежнасці пацярпелых. Характар траўмаў сведчыць не пра адзінкавыя эксцэсы, а пра паўторвальную практыку фізічнага ўздзеяння, якая выкарыстоўвалася як у момант затрымання, так і падчас далейшага ўтрымання і допытаў у Кастрычніцкім РУУС Мінска. Гвалт выкарыстоўваўся ў тым ліку як інструмент ціску і прымусу да падпісання дакументаў, што ўзмацняла цяжар траўмаў і іх наступствы.

Медыцынская дапамога затрыманым не надавалася, неабходныя лекі не выдавалі. У выніку знаходжання ў Кастрычніцкім РУУС у многіх затрыманых узніклі вялікія праблемы з фізічным і псіхічным здароўем.

Натуральныя чалавечыя патрэбы ў РУУС не забяспечваліся ў поўнай меры. Затрыманых не кармілі ўвесь час знаходжання, іх абмяжоўвалі ў пітной вадзе. У прыбіральню выводзілі зрэдку па просьбах, пры гэтым абражалі і збівалі.

Пры наяўнасці шматлікіх парушэнняў правоў грамадзянаў, іх прававая абарона на тэрыторыі Кастрычніцкага РУУС была няздзейсная. На просьбы затрыманых звязацца са сваякамі, выклікаць адвакатаў былі адмовы, пагрозы і збіццё. Адміністрацыйных працэдураў у выглядзе судоў у апісаны перыяд часу на тэрыторыі РУУС не праходзіла, затрыманым пад пагрозай фізічнай расправы і гвалту давалі на подпіс сфальсіфікаваныя пратаколы затрымання.

Такім чынам, дзеянні сілавікоў у Кастрычніцкім РУУС Мінска 7–13 жніўня 2020 года цалкам ахопліваюцца складам злачынства, прадугледжанага артыкулам 128 Крымінальнага кодэкса Рэспублікі Беларусь (злачынствы супраць бяспекі чалавецтва), згодна з якім незаконнае ўтрыманне ў зняволенні, за якім ідуць катаванні ці акты жорсткасці, што здзяйсняюцца ў сувязі з палітычнымі перакананнямі грамадзянскага насельніцтва, караюцца пазбаўленнем волі на тэрмін ад сямі да дваццаці пяці гадоў, ці пажыццёвым пазбаўленнем волі, ці смяротным пакараннем.

З пункту гледжання міжнароднага крымінальнага права, выкладзеныя вышэй акты гвалту кваліфікуюцца згодна з падпунктам e), f) і k) пункта 1 артыкула 7 Рымскага статута Міжнароднага крымінальнага суда як злачынствы супраць чалавечнасці ў выглядзе зняволення ў турму ці іншага жорсткага пазбаўлення фізічнай волі ў парушэнне асноўных нормаў міжнароднага права, а таксама ў выглядзе катаванняў і іншых бесчалавечных дзеянняў аналагічнага характару, у тым ліку сексуальнага гвалту, якія заключаюцца ў наўмысным нанясенні моцных пакутаў ці сур'ёзных цялесных пашкоджанняў ці сур'ёзнай шкоды псіхічнаму ці фізічнаму здароўю.

Зыходзячы з прыведзеных у дадзеным расследаванні фактаў і паказанняў сведак, можна заключыць, што злачынныя дзеянні сілавікоў на тэрыторыі і ў памяшканнях Кастрычніцкага РУУС Мінска з'яўляюцца мэтанакіраванымі дзеяннямі ў межах свядомага шырокамаштабнага і сістэматычнага нападу на грамадзянскіх асобаў на тэрыторыі ўсёй краіны і могуць быць кваліфікаваныя як — **злачынствы супраць чалавечнасці**, што істотна адрознівае іх ад звычайных злачынстваў і парушэнняў правоў чалавека.[13]

Тэзіс пра існаванне злачынстваў супраць чалавечнасці ў якасці злачынстваў незалежна ад крыміналізацыі гэтых паводзінаў па нацыянальным праве падзяляе і Беларусь. Важна адзначыць, што паколькі злачынства, прадугледжанае артыкулам 128 Крымінальнага кодэкса Рэспублікі Беларусь, адносіцца да найбольш небяспечных злачынстваў супраць міру і бяспекі чалавецтва, артыкул 85 Крымінальнага кодэкса Рэспублікі Беларусь усталёўвае, што асобы, вінаватыя ў здзяйсненні гэтага злачынства, вызваленню ад крымінальнай адказнасці ці пакарання ў сувязі з заканчэннем тэрмінаў даўнасці не падлягаюць.

13 Гл. *Беларусь: Злачынствы супраць чалавечнасці. Прававая кваліфікацыя злачынстваў рэжыму А. Лукашэнкі*. Раздзел 2. Злачынствы супраць чалавечнасці: шырокамаштабны і сістэматычны напад на грамадзянскіх асобаў. Ст. 21–30. https://torturesbelarus2020.org/wp-content/uploads/2022/12/belarus_prestuplen%D0%B8 ya_prot%D0%B8 v_chelovechnost%D0%B8_2021-1.pdf

© Міжнародны камітэт па расследаванні катаванняў у Беларусі, 2026